TURKIYE CUMHURIYETI
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ADANA KOZAN İLÇESİNDE YAŞAYAN ARAP KÖKENLİ VATANDAŞLARIN DİL YAPILARININ İNCELENMESİ

Mehmet YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2014

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ADANA KOZAN İLÇESİNDE YAŞAYAN ARAP KÖKENLİ VATANDAŞLARIN DİL YAPILARININ İNCELENMESİ

Mehmet YILMAZ

Danışman: Doç. Dr. Musa ALP

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2014

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Musa ALP
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Muhammet YILMAZ

Üye: Prof. Dr. Hasan KAYIKLIK

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
……/……/2014

Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

ADANA KOZAN İLÇESİNDE YAŞAYAN ARAP KÖKENLİ VATANDAŞLARIN DİL YAPILARININ İNCELENMESİ

Mehmet YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Musa ALP

Aralık 2014, 87 sayfa

Bu çalışma, dört bölümden oluşmakta olup günümüz Türkiye'sinde Adana ili Kozan ilçesinde yaşayan Arap kökenli vatandaşlarımızın dil yapılarını incelenmesini amaçlamaktadır.

Birinci bölümde araştırmanın amacı ve konusu, önemi, sınırlılıklar, yöntemler ve benzer çalışmalar ele alınmıştır. İkinci bölümde Kozan ilçesinde yaşayan Arapların bölgeye yerleşmele süreçleri incelemiştir. Söz konusu Arap kökenli vatandaşların Kozan'a yerleşmeleri 1900'lü yılların başına denk gelmektedir. İlk grup Mortianya'dan yola çıkmış, ayrıca geliş güzergâhı üzerinde bulunan Cezayir, Libya, Ürdün ve Suriye gibi ülkelerden katılımlar olmuştur. Üçüncü bölümde, Kozan'da yaşayan Arap asıllı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının lehçeleri üzerinde durulmuştur. Bunlar, bir taraftan içinde yaşadıkları toplumun kültür ve diline uyum sağlarken diğer taraftan geldikleri yerin lehçelerini de unutmamışlar hatta geliş güzergâhlarındaki farklı lehçelerden de etkilenerek adeta Kozan'da kendi lehçelerini oluşturmuşlardır. Önceden belirlenen sorular ve yüz yüze yapılan görüşmeler neticesine göre değerlenrirmeye gidilmiştir. Kozan'da yaşayan Arapların dil yapılarındaki mevcut özellikler, yöre halkının diline etkileri ve yazı dili olan Arapça arasındaki yapısal farklılıklar ele alınmıştır. Dördüncü bölümde ise tipik örenklerle çalışma özetlenerek sonuca varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap, dil yapısı, fusha, avamca, fonetik.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF LANGUAGE STRUCTURES OF ARAB ORIGIN CITIZENS, LIVING IN ADANA KOZAN

Mehmet YILMAZ

Master Thesis, Department of Basic Islamic Sciens

Supervisor: Assoc. Dr. Musa ALP

December 2014, 87 pages

This research is based on the analysis of the structure of our Arab origin citizens' language living in the center of Adana Kozan district and its villages.

In the first section, the aim and title of the research, importance, limitations, methods and similar studies were discussed. In the second section, settlement processes of Arabs in this area, living in Kozan district was studied. Their settlement in Kozan is based on the early of 1900s. The first group set out from Mortianya also on the route of arrival; there have been contributions from countries like Algeria, Libya, Jordan and Syria. In the third section, focuses on Republic of Turkey's Arab origin citizens' polish, living in Kozan. On the one hand, they were attuned to the way of life of the society in which they live; on the other hand, they did not forget the dialect where they came. They were influenced by different dialects on their arrival routes; moreover they almost created their own dialect in Kozan. As a result of the face to face interviews made by asking predetermined, assessments were made. The structure of the current features of language of the Arabs living in Kozan; the effect on the language of the local people and the structural differences between written language Arabic are discussed. In the fourth section, with typical example the research was summarized reaching a conclusion.

Keywords: Arab, language structure, official language, folk language, phonetic.

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti çok uluslu, çok dilli, çok kültürlü Osmanlı İmparatorluğu topraklarının bir kısmı olan Anadolu coğrafyası üzerinde kurulmuştur. Yeni T.C. Devletinin sınırları içerisinde tabii olarak farklı dili konuşan bazı topluluklar kalmıştır. Araplar da bu toplulukların başında gelmektedir. Günümüz Türkiye'sinde ağırlıklı olarak Arap nüfus, Ortadoğu coğrafyasına yakın bölgelerde yaşamaktadır. Adana, Arap asıllı T.C. vatandaşlarının yaşadığı illerin başında gelmektedir. Bu vesile ile Adana'ya bağlı Kozan ilçe merkezi ile köylerinde yaşayan Arap asıllı vatandaşların dil yapılarının incelenmesi ve bu konuda bir çalışma yapılmasının milli ve evrensel kültüre katkı sağlayacağını düşünerek böyle bir çalışma yapmaya karar verdik. Kozan yöresinde yaşayan Arap asıllı T.C. vatandaşları, zaman ve yerleşim serüvenleri açısından Çukurova bölgesinde yaşayan diğer Araplardan farklılık arz etmektedir. Zira bunlar yaklaşık bir asır önce yani 1900'lü yılların başında Kozan'a gelerek yerleşmişlerdir. Geliş sebepleri ise Osmanlı İmparatorluğunun parçalanma yıllarında buraya gelen Arapların vatanları konumundaki yerlerin batılı güçler tarafından işgal edilmiş olmasıdır. Cezayir, Moritanya gibi Kuzeybatı Afrika ülkeleri, batılı sömürge devletleri tarafından işgal edilince zulme başkaldırmışlar ve Osmanlı saflarında savaşmak üzere vatanlarından ayrılmışlardır. İklim ve coğrafi yapı olarak asıl memleketlerine benzer gördükleri Kozan'a gelmişler ve burada iskân edilmişlerdir. Bilahare T.C. Devleti kurulunca kendilerine vatandaşlık verilmiştir.

Kozan'da yaşayan Arapların buraya gelinceye kadarki yol serüvenleri yaklaşık çeyrek asır sürmüştür. Bu süre zarfında Ürdün, Suriye, Lübnan gibi yol güzergâhlarında bulunan ya da batılı güçlere karşı Osmanlı saflarında savaşmak üzere bulundukları ülkelerde yaşayan Arapların dillerinden de etkilenerek bunların lehçelerini de kendi lehçeleri ile birlikte bir şekilde Türkiye'ye taşımışlardır. Kozan'da yaşayan Araplar, sayılarının genel nüfusa göre az olmalarına rağmen anadillerini koruyabilmişler, yazılı olmasa da en azından sözlü olarak yeni nesillere nakletmişlerdir.

Kozan'da yaşayan Araplar ile onların dil yapılarının incelenmesinin, bu yöredeki Araplarla ilgili Türkiye'de yapılan ilk alan çalışması olduğunu söyleyebiliriz. Bu açıdan

çalışma esnasında gerekli bilgilere ulaşma yolunda bazı zorluklarla karşılaşılmıştır. Zira yüz yüze görüşme yapmak istediğimiz kişiler sorularımıza çeşitli sebeplerden dolayı cevap vermekten kaçınmışlardır. Ayrıca çoğunun okuryazar olmaması nedeniyle söylediklerini yazıya geçirmek güç olmuştur. Aynı şekilde konuşma dilinde mevcut olan fakat yazı dilinde bulunmayan bazı sesleri harflerle yansıtma da zor olmuştur. Netice itibariyle başta danışman hocam olmak üzere bazı akademisyenler ile Kozan'da yaşayan Arap asıllı kişilerden memur ya da öğretmen olarak çalışanlardan yardım alarak elimizden geldiği kadarıyla çalışmamızı tamamladık.

Çalışmamız esnasında yardım ve desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Musa Alp'e teşekkür ederim. Ayrıca MEB bünyesinde Kozan'da öğretmenlik yapan İbrahim KESİLMİŞ ile Abidin KARAGÖZ ve çiftçilikle uğraşan Salih AYHAN'a yardımlarından dolayı müteşekkirim.

NOT: Bu araştırma, Ç.Ü. Araştırma Fonu Saymanlığınca SYL-2014-2971 kodlu proje ile desteklenmiştir.

Mehmet YILMAZ

Adana / 2014

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ..... **ii**
ABSTRACT ..... **iv**
ÖNSÖZ ..... **v**
KISALTMALAR ..... **x**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xi**
RESİMLER LİSTESİ ..... **xii**

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Araştırmanın Konusu ve Amacı 1
1.2. Araştırmanın Önemi 2
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları 3
1.4. Araştırmada Kullanılan Yöntemler 4
1.5. Benzer Çalışmaların İncelenmesi 5

BÖLÜM II

TARİHİ SÜREÇ

2.1. Kozan Tarihi ve Coğrafyası Hakkında Kısa Bilgi 7
2.2. Arap Kökenli Vatandaşların Kozan'a Yerleşmeleri 8
2.3. Geldikleri Yerler ile İskân Edildikleri Yerler 16
2.4. Soyadları Listesi 17
2.5. İskân Edilmelerinin Tarihi Süreci 19
2.5.1.İskân Nedenleri 19
2.5.1.1.Zulümden Kaçış 20
2.5.1.1.1. Moritanyalı Araplar 20
2.5.1.1.2. Cezayirli Araplar 22
2.5.1.2. Asker Olarak Gelenler 23

2.5.1.2. 1. Gönüllü Olarak Gelenler 23
2.5.1.2. 2. Fransız Askeri Olarak Gelenler 24
2.5.1.3.İlim-İrşat Amaçlı Gelenler 25
2.5.2. Kabilelerin Göç Güzergâhı 25

BÖLÜM III

KÜLTÜR VE DİL YAPISI

3.1. Kozan'da Yaşayan Arapların Geldikleri Yerler ve Buralarla Bağları 28
3.2. Kozan'da Yaşayan Arapların Kültür Yapıları 28
3.3. Arapların Kullandıkları Arapçanın Bölge İnsanının Diline Etkisi 32
3.4. Bazı İfade ve Deyimler 33
3.4.1. Tanışma İfadeleri 33
3.4.2. Günlük Konuşmalar (Emir-İstek-Rica) 35
3.4.3. Bazı Hayvan İsimleri 36
3.4.4. Tabiat Kelimeleri 38
3.4.5. Sayılar 40
3.4.5.1. Sayma Sayıları 41
3.4.5.1.1. Bir – İki (1-2) 41
3.4.5.1.2. Üç – On (3-10)Arası Sayılar 41
3.4.5.1.3. On Bir – On Dokuz (11-19) Arası 42
3.4.5.1.4. Ukûd (Onluk Sayılar) 43
3.4.5.1.5.Yüz ve Bin (100 – 1000) 45
3.4.5.1.6. Uluslararası Sayılar 45
3.4.5.2. Sıra Sayıları 46
3.4.5.2.1. Bir – On (1-10) Arası 46
3.4.5.2.2. On Bir – On Dokuz (11-19) Arası 47
3.4.5.2.3. Ukûd (Onluklar) 48
3.4.5.2.4. Saatler 48
3.4.5.3. Orantılar 50
3.4.6. Alet-Edevat Kelimeleri 50
3.4.7. Giyecek-Takılar 52
3.4.8. Yiyecek-İçecek Kelimeleri 54

3.4.9. Zaman-Zarf-Sıfat Kelimeleri 56
3.4.10. Akrabalık Kelimeleri 59
3.4.11. İnsan Bedeni İle İlgili Kelimeler 61
3.4.12. Modern Araç-Gereç İfadeleri 64
3.4.13. Çok Kullanılan Diğer Bazı İfadeler 66
3.4.14. Deyim ve Atasözleri 69
3.5. Şahıslara Göre Çekimli İfadeler 71
3.5.1. Zamirler 72
3.5.1.1. Ayrı Zamirler 72
3.5.1.2. Bitişik Zamirler 73
3.5.1.3. İyya/إيا İle Zamirlerin Kullanımı 73
3.5.2. Fiil Çekimleri 74
3.5.2.1. Mazi (Geçmiş Zaman) Çekimi 74
3.5.2.2. Muzari (Geniş Zaman) Çekimi 74
3.5.2.3. Muzari (Şimdiki Zaman) Çekimi 76
3.5.2.4. Emir Çekimi 77
3.6. Kozan Arap Lehçesinin Asıllarından İzler 77
3.6.1. Cezayir Lehçesi 78
3.6.2. Şam Lehçesi 79
3.7. Fonetik Değişiklik 80
3.8. Harfleri Eksilen ya da Fazlalaşan İfadeler 80

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç 82
4.2. Öneriler 84

KAYNAKÇA 85
ÖZGEÇMİŞ 87

KISALTMALAR

bk. : Bakınız

C : Cezayir Lehçesi

c. : Cilt

Ç.Ü. : Çukurova Üniversitesi

km : Kilometre

km^2 : Kilometre Kare

m : Metre

MÖ : Milattan Önce

MS : Milattan Sonra

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

No : Numarası

s. : Sayfa

S. : Sayı

Ş : Şam Lehçesi

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TDK : Türk Dil Kurumu

Trs : Tarihsiz

TUİK : Türkiye İstatistik Kurumu

TV : Televizyon

vb. **:** Ve Benzeri

Yay. : Yayınları

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Kozan Merkezde Yaşayan Arap Kökenlilerin Soyadı.....18

Tablo 2. Yüksekören Köyü'nde Yaşayan Arap Kökenlilerin Soyadı 18

Tablo 3. Yüksekören Köyü'nün Narlıören Mahallesi, Damyeri Köyü ve Ufacıkören Köyü'nde Yaşayan Arap Kökenlilerin Soyadı.....18

RESİMLER LİSTESİ

Sayfa

Resim 1. Şıh Muhammed Emin Efendi'nin Kozan'daki Evi Ve Arap Camii..... 9

Resim 2. Muhammed Emin Efendinin Adıyla Anılan Şıh Efendi Bulvarı-Kozan.....10

Resim 3. Arap Kökenli Bir Vatandaşa Verilmiş 1938 Tarihli Nüfus Cüzdanı Kapağı 10

Resim 4. 1926 Doğumlu Salih Ayhan Adlı Kişiye Ait Nüfus Cüzdanın İlk Sayfası ...11

Resim 5. 1926 Doğumlu Salih Ayhan'a Ait Nüfus Cüzdanın Kinci Sayfası.....11

Resim 6. Nüfus Cüzdanının Kozan Nüfus İdaresince Verildiğini Gösteren Sayfa 12

Resim 7. Arap Kökenli Bir Vatandaşımıza Verilmiş Pasaport Örneği.....12

Resim 8. Cezayir'den Önce Şam'a Gelip Yerleşen Araplardan Şam'da Doğan Birine Ait Pasaport Örneği 13

Resim 9. Cezayir'den Önce Şam'a Gelip Yerleşen Araplardan Şam'da Doğan Birine Ait Pasaportun Diğer Syfası 14

Resim 10. 8 Mart 1927 Tarihli Şam'dan Ayrılma Mektubu 14

Resim 11. Kozan'a Gelerek Yerleşen Arapların Şam'daki Akrabalarından Gelen Bir Mektup.....15

Rsim 12. Kozan'daki Arap Kökenli Vatandaşlarımızın Yaşadığı Yerleri Gösterir Yöre Haritası.....17

Resim 13. Moritanyalı Muhacirlerin Göç Güzergâhı 27

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Araştırmanın Konusu ve Amacı

Türkiye'de, Adana, Batman, Bitlis, Gaziantep, Hatay, İstanbul, Mardin, Mersin, Şanlıurfa, Siirt, Muş ve Şırnak illeri başta olmak üzere köken itibarıyla Arap olan ve Arapça konuşan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları bulunmaktadır. Kozan merkez ile Kozan'a bağlı Damyeri ve Yüksekören gibi bazı köylerinde de varlıklarını sürdüren bu vatandaşların mevcudiyeti yöre halkının birçoğu tarafından dahi bilinmemektedir. Arap asıllı bu insanlar bir şekliyle kültürel olarak atalarından devraldıkları ana dilleri durumundaki Arapçayı başta günlük hayatları olmak üzere çeşitli alanlarda kullanmaktadırlar. Edinilen ön bilgiler dâhilinde, sınırlarını çizdiğimiz alandaki bu vatandaşların dil yapılarını incelemiş herhangi bir çalışmaya maalesef rastlanılmamıştır. İklimi, coğrafyası, insanları ve kültürel farklılıklarıyla zengin bir ülke olan Türkiye'de, bu alandaki eksikliği gidermek adına Kozan merkez ile yukarda sözü edilen köylerde yaşamakta olan Arap asıllı vatandaşların dil yapılarını çalışmamızın kounusu olarak seçtik.

Bu çalışmada Adana Kozan yöresinde yaşayan Arap asıllı insanların başta dil yapılarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bunun yanında göç sonucu beraberlerinde getirdikleri kültür durumları ele alınarak değerlendirilecektir. Kozan civarında yaşayan ve anadilleri Arapça olan vatandaşların Arapçayı kuşaklar itibarıyla ne oranda korudukları, günümüzde bulundukları yörenin diline ne oranda intibak ettikleri ve kullandıkları Arapçanın, içinde yaşadıkları bölgenin resmi dili olan Türkçe ile etkileşimi ve ortaya çıkan değişimlerin incelenmesi de bu çalışmanın amaçları arasındadır.

Anadolu'da yaşayan Arap asıllı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, çeşitli sebeplerle farklı dönemde Anadolu'ya gelerek o dönemin şartları dâhilinde Anadolu topraklarında iskân edilmiş veya kendileri gönüllü olarak yerleşmişlerdir. Dolayısıyla anadilleri ile gelip o dili tarihi süreçte azalan bir seyirle konuşmaya devam etmişlerdir. Kozan'da yaşayan Arap asıllı T.C. vatandaşlarının konuştukları dillerinin; geldikleri yer ve tarihi süreç içerisinde kültürel etkileşim sonucunda oluşan son durumunun tespit edilmesi hedeflenmektedir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Bir toplumu meydana getiren insanlar ortak bir kültür içerisinde yaşarlar. Buna paralel olarak sözlü kültürün bir bölümünü de diller oluşturur. Türkiye Cumhuriyeti, farklı dilleri konuşan çok uluslu bir imparatorluğun mirası üzerine inşa edilmiştir. Türkçe ve Arapça en çok konuşulan dillerdendir. Günümüz Türkiye'sinde Adana ili ise küçümsenemeyecek oranda Arapça konuşan insanın yaşadığı illerin başında gelmektedir. İçinde yaşadığımız toplumda var olan farklı dillerin bilimsel yöntemlerle incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu noktadan hareketle Kozan ilçesinde yaşayan Arap kökenli vatandaşlarımızın dilleri, yapısal ve fonetik açıdan incelenerek bilim dünyasının istifadesine sunulmasının büyük bir ehemmiyet taşıdığını düşünmekteyiz.

Dünyada, coğrafi sınırları belirlenmiş olmakla beraber tek bir ırktan oluşan, tek bir dilin konuşulduğu ve hiç göç almamış homojen bir ülke düşünmek neredeyse imkânsızdır. Bazı ülkeler, tek bir dil oluşturma gayreti içerisine girerek bu dili korumak ve geliştirmek adına bazı girişimlerde bulunmakta hatta çeşitli projeler uygulamaktadır. Bunun aksine bazı ülkeler de kendi sınırları içinde konuşulan farklı dil, lehçe ve ağızlarla ilgili araştırmalar yapmakta ya da yaptırmakta, hatta bu çalışmalarını ülke dışına da taşımakta ve farklı dilleri, edinilmiş ve korunması gereken ortak kültür olarak görmektedirler. Bu açıdan yaklaşıldığında ülke sınırlarımız içinde yaşayan vatandaşlarımızın konuştuğu bütün dillerin, lehçe ve ağızlarının incelenmesi, yabancı bilim insanlarından önce Türk akademisyenler tarafından araştırılıp ortaya konulması, Anadolu'daki kültür ve dil zenginliğimizin araştırılması, milli ve evrensel değerler adına yararlı olacaktır.

Bilindiği üzere ülkemizde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olup köken olarak çok farklı milletten insanlar yaşamaktadır. Bu insanların ülkemiz sınırları içerisinde yer almaları farklı zaman ve nedenlere dayanmaktadır. Çalışmamızın konusu olan Kozan yöresinde yaşayan Arap kökenli vatandaşlarımızın, sözü edilen alanlara yerleşmelerinin tarihi süreci çalışmamızın ilk aşamasıdır. Böylece topraklarımızın bir kısmında yaşayan farklı ırka mensup bu vatandaşlarımızı daha yakından tanıma imkânına kavuşulacaktır. Bu itibarla çalışmamız, Kozan yöresinde yaşayan Arap kökenli vatandaşlarımızın konuştukları dil, lehçe ve yaşam tarzlarını yansıtan, varlıkları hakkında farkındalık oluşturan özgün bir başvuru kaynağı olma imkânına sahip olacaktır.

Lehçe ve ağızlarıyla birlikte diğer bütün diller canlılara benzetilmektedir. Onlar da doğar, gelişir, değişimlere uğrar ve hatta bazen ölür. Bu sebepten dolayı dünya dilleri

genel anlamda ölü ve yaşayan diller olarak iki grup altında toplanılmaktadır. Bir asırlık süre içerisinde topraklarından göç ederek Türkiye'ye gelen insanların geride bıraktıkları atalarının dillerinin bu süre içerisinde değişimlere maruz kalması kaçınılmazdır. Başka bir deyişle hali hazırda Afrika ve Ortadoğu gibi yerlerde yaşayan Arapların dillerinin, Türkçenin çoğunluğun dili olduğu bir ülkedeki Arapların konuştukları Arapça ile farklılık arz etmesi kaçınılmazdır. Fakat meydana gelen farklılaşmalara rağmen yine de günümüz Türkiye'sinde Arapların konuştukları dilleri atalarının kültürlerini yansıtacaktır. Onlarca yıl içerisinde azalan sıklıkla bu saf halk dili, ön görümüze göre yaşları büyük olandan küçük olan insanlara doğru aktarılarak dış âlemdeki değişen ve gelişen Arapçadan etkilenmeden varlığını sürdürmeye ve belki de bir gün, bir iki nesil sonra yok olmaya yüz tutacaktır. Çok önemsediğimiz hususlardan birisi de başta çalışmamızın sınırları içerisinde bulunanlar olmak üzere Anadolu'ya yaklaşık bir asır önce gelip yerleşen Arap vatandaşlarımızın ata yurtlarından getirdikleri ve yerleştikten sonra en azından kendi aralarında kullanmaya devam ettikleri bu mirası kayıt altına alıp bir anlamda korunmasına katkı sağlamaktır.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada, daha net ve objektif bulgular elde etmek amacıyla Kozan yöresi seçilmiştir. Kozan merkez ve idari olarak Kozan ilçesine bağlı köy ve kasabalarda yaşayan Arap kökenli vatandaşların dil yapıları incelenecektir. Çalışma, coğrafi şartlara göre değil idari açıdan sınırlandırılacak zira Kozan'a bağlı Arap kökenli vatandaşları yaşadığı bir köyün yakınlarında başka bir ilçeye bağlı, halkının bir kısmı veya tamamen Arap olan köy veya kasaba bulunabilmektedir. Fiziki yakınlık var diyerek belli bir sınır çizilmediğinde bu durum silsile halinde çok geniş bir coğrafyayı içine alacaktır ki bu çalışmamızın sınırlarını aşacaktır. Dolayısıyla Kozan'a bağlı olamayan bu yerleşim birimlerinde yaşayan Arapların dilleri çalışmaya alınmayacaktır.

Çalışmada, toplam Arap nüfusunun tespitinden sonra yüzde beşlik bir oranla görüşme yapılarak tümevarım yöntemi ile burdan elde edilen bilgiler neticesinde bir genellemeye gidilecektir.

Fiziki olarak yukarıdaki şekliyle sınırları belirlenen çalışmada adı geçen bölgede yaşayan Arapların dilleri, yapısal ve kültürel açıdan ele alınacaktır. Çalışmanın sonucunda topraklarımızın bir kısmında yaşayan farklı ırka mensup bu vatandaşlarımızı ve dillerini daha yakından tanınma imkânına kavuşulacaktır. Bu itibarla çalışma, Kozan

yöresinde yaşayan Arap kökenli vatandaşlarımızın konuştukları dil, lehçe ve yaşam tarzı bakımından da kültürel ve özgün bir başvuru kaynağı olma imkânına sahip olacaktır. Böylece bu ve buna benzer çalışma boyunca ve sonrasında çalışmanın konusu olan Arap aslıllı vatandaşlar için psikolojik ve sosyal açılardan sahiplenilme, ilgilenilme ve özgüven gibi yararlarla karşılaşma imkânı da sağlanmış olacaktır.

Çalışmamız vesilesiyle ülke topraklarımızda yaşayan farklı dil ve kültüre sahip insanların varlığına bir nebze daha temas edilerek ülke zenginliğine katkı sağlamış ve örneklik etmiş olmayı ümit etmekteyiz.

1.4. Araştırmada Kullanılan Yöntemler

Çalışmanın temel konusu insanın konuştuğu dil olunca obje olarak karşımıza insanın kendisi çıkmaktadır. Bu bakımdan elde edilecek bilgiler öncelikle nitel araştırma yöntemlerinden olan çevresel verilere dayanacak olup hem yapılandırılmış, hem de sohbet tarzı görüşme ile gözlem dâhilinde yürütülecektir. Diğer taraftan konuyla ilgili daha önceden yapılmış olan tarihi veriler ve yazılı dokümanlar ile izin alabildiğimiz kadarıyla devletin resmi kurumlarından edineceğimiz bilgiler de başvuru kaynaklarını oluşturacaktır.

Öncelikli olarak yasalarımızın müsaade ettiği ölçüde resmi kurumlarımızın verileri de esas alınıp Kozan ilçesinde bulunan yerleşim yerleri taranarak çalışmamıza konu olan aileler tespit edilmeye çalışılacaktır. Çalışmanın ilerleyen aşamasında bu ailelere gidilerek çalışmanın omurgası oluşturulmaya gayret edilecektir. Toplanan veriler; gözlem notları, yazılı, işitsel, görsel ve video kayıtlar ile dokümanlar şeklinde derlenerek çalışma şekillendirilecektir. Bu yöntemlerle elde edilen çeşitli türlerdeki verilerin kodlanması, analizi ve yorumlanması sistematik bir yaklaşımla ortaya konulacaktır. Ayrıca çalışma sürecinde önceden planlanmayan fakat sürece katkı sağlayan yöntemler de etkin olarak kullanılacaktır.

Çalışmamız bir taraftan nitel verilere dayanırken diğer taraftan da betimlemeli ve nicel verilerden oluşacaktır. Bu şekilde elde edilen veriler, çalışma sonunda betimlenerek yorumlama sürecine girilecektir. Çalışmanın konusu olan ve sınırlarını çizdiğimiz bölgede yer olan Arapça konuşan bütün insanlarla tek tek görüşmek imkân dâhilinde değildir. Bundan dolayı öncelikle toplam nüfusu tespit ettikten sonra yaş, eğitim, kültür ve yaşanan mıntıka bazında yaklaşık olarak genelin yüzde beşlik bir kısmıyla çalışmayı yürütüp buradan bir sonuca varılmaya çalışılacaktır. Konunun

özünde insanların konuştuğu dil olunca bazı tespitlerde bulunurken elbette örnekleme yöntemine de başvurulacaktır. Ayrıca üçüncü bölümde, görüşmelerden elde ettiğimiz kelime ve kullanımların tablolardaki gösterimlerini Türkçe anlamı, Avamca ve Fusha ifadesi ile parantez içinde Latince telaffuzları verilecektir.

Çalışmamızda yüz yüze görüşmeler yapılacaktır. Bu görüşmelerde kişilerin yaş aralığı, eğitim durumu, geldikleri ülke, kabileleri; ailede Arapça bilen kişi sayısı, ana-babanın Türk ya da Arap olması, okuma yazma bilip bilmedikleri, konuşulan Arapçayı anlayıp anlamadıkları, Arapça konuşup konuşamadıkları, Arap medyasını takip edip etmedikleri, geldikleri ülkedeki akrabaları ile olan ilişkileri, Kuran okuyup okuyamadıkları gibi önceden belirlediğimiz temel sorular yöneltilecektir. Bunun yanında görüşme yapılan kişilerin yaş ve meslek durumlarına göre doğaçlama olarak başka sorular da yöneltilecektir. Bunun yanında sormadığımız ama kendileri tarafından verilen bilgiler derlenerek Kozan Araplarının konuştukları dil yapısı hakkında bilgiler toplanacaktır. Daha sonra toplanan bu bilgilerin analiz ve tasnifi yapılarak değerlendirilecektir.

1.5. Benzer Çalışmaların İncelenmesi

Çalışmamız, adından da anlaşılacağı üzere bir saha çalışması olup "Sınırlılıklar" başlığı altında değindiğimiz üzere çalışmanın konusu, sadece belirlenen coğrafi bir mekân içindeki Arap kökenli vatandaşlarımızın kültür ve dil yapılarının incelenmesini kapsamaktadır. Bu bağlamada saha çalışmasına başlamadan önceki hazırlık aşamasında, konumuzu doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren aşağıdaki başlıklar altında bazı araştırma, inceleme ve çalışmalar yapılmış olduğunu gördük:

Arap kültürü,
Arapçanın dil ve gramer yapısı ile lehçeleri,
Arap tarihi,
Adana Kozan'ın kültürü,
Adana Kozan ağzı ve Kozanlıların dil yapısı,
Adana Kozan tarihi, coğrafi ve ekonomik yapısı.

Adını "Adana Kozan İlçesinde Yaşayan Arap Kökenli Vatandaşların Dil Yapılarının İncelenmesi" olarak belirlediğimiz bu çalışmamızın konusu, ne sadece Araplar, ne de sadece Kozanlılardır. Yaptığımız ön incelemede Kozan'da yaşayan Araplarla ilgili tarihi ve kültürel anlamda küçük çaplı araştırma, inceleme ve derleme

niteliğimde çalışmalar yapılmıştır. Ancak, adı geçen yörede yaşayan Arapların dil yapılarını inceleyen müstakil bir çalışmaya henüz rastlayamadık. "Arap Kökenli Vatandaşların Kozan'a Yerleşmeleri" başlığı altında bahsettiğimiz belge ve bulgulara erişilmiş olsa bile dilin sadece yazıdan ibaret olmadığı, hatta Arapça gibi bir dil söz konusuysa konuşma dilinin ayrı bir boyutunun varlığı yadsınamaz bir gerçekliktir. Zira tüm dillerde var olan konuşma dili ile resmi dil farkı Arapçada kendisini daha ziyade göstermektedir.[1] Bu itibarla yukarıda sayılan konu başlıklarını birleştiren, sadece Adana Kozan'da yaşayan Arap kökenli vatandaşlarımızın kültür ve dil yapısını inceleyen bir çalışmaya maalesef rastlanamamıştır. Bununla birlikte konumuz olan Arap kökenli vatandaşlarımızın tarihine, kültürüne, genel olarak dillerine ve Kozan'daki durumlarına atıfta bulunan mevcut eserlerden istifade edilerek başvuru kaynakları arasına alınacaktır.

Konunun özü itibariyle araştırma boyunca bizim için asıl veri kaynağı Kozan yöresinde yaşayan Arap asıllı insanların bizzat kendileri olacaktır. Onların günlük yaşantılarında Arapçayı nasıl kullandıklarını kendileriyle görüşülerek tespit edilecektir. Bu amaçla çok sayıda görüşme yapılarak konuşmalar kayıt altına alınacaktır.

[1] Musa Alp, Farklı İki Açıdan Arapça: Fusha ve Avamca, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* c. 11, sayı 2, Temmuz-Aralık 2011, s.87.

BÖLÜM II

TARİHİ SÜREÇ

2.1. Kozan Tarihi ve Coğrafyası Hakkında Kısa Bilgi

Kozan'ın antik çağlardaki ismi halk arasında Sis şeklinde kullanılmakta olan Latin kökenli Sisium'dur.[2] Şehrin tarihi çok eskilere uzanmaktadır. MÖ 19. yüzyılda Luvi Krallığı hâkimiyetinde bulunan Kozan'ın ismi Asur tabletlerinde Luvi'lere bağlı ticaret kentleri arasında zikredilmektedir. MÖ 15. yüzyıllarda Hitit Federasyonu'ndan Asurluların hâkimiyetine girmiştir. Sırasıyla Klikya Krallığı, Pers Satraplığı[3] nüfusu altına giren Kozan, daha sonra Makedonya ve Selçukoslar devrini yaşamıştır. Roma İmparatorluğu döneminde önemli bir şehir olup, o dönemde şehir imar edilerek anıtlarla süslenmiştir. MS 4. yüzyılda Bizans İmparatorluğu'na bağlanarak tarihteki önemini korumaya devam etmiştir. MS 11. yüzyıldan itibaren Selçuklu akınlarına maruz kalmış olan şehirde Ermeni egemenliği sürmesine rağmen artık bu süreden itibaren Türkleşme başlamıştır. Ermeniler devrinde Kozan, Katagikos idaresinde dinî merkez ve başkent olmuştur. MS 14. yüzyılda Mısır sultanının emri ile Halep valisi, Ermeni Beyliğine son vermiştir. Ermenilerin nüfuzu ancak Ramazanoğulları döneminde ortadan kalkmıştır. Daha sonraki dönemde Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı olarak Kozanoğulları Derebeyliği tarafından idare edilmeye başlamıştır[4]. Bu günkü adıyla Kozan ismi, kaynaklarda Kozanoğulları Derebeyliğine yapılan atıflar neticesinde Sis isminden sonra şu anki resmi alanı içine alan coğrafya için kullanılmaktadır. İslam ordularının Çukurova'dan Kayseri'ye kadar giriş tarihi 647 olup Abbasi halifesi Harun Reşit Çukurova'yı zapt edince imar ettirdiği Anavarza'ya Horasan ahalisinden Türkmenleri yerleştirmiştir. 9. yüzyılın başları Türklerin Kozan'a yerleşme başlangıcı olsa da 1071 Malazgirt Zaferine kadar bu bölge Bizanslıların egemenliği altında kalmaya devam etmiştir. Türk nüfuzunun Kozan yöresine tam anlamıyla yerleşmesi Kayhan Türklerinin Anadolu'ya gelişi ile yakından ilişkilidir. Kayhanlılar, Asya'daki Cengiz Han'ın zulüm ve işkencelerinden kurtulmak üzere batıya göç etmeleri esnasında reisleri Süleyman Şah'ın Fırat nehrinde boğulmasından sonra iki oğlundan Sungurtekin ve Gündoğdu,

---

[2] Bk. İslam Ansiklopedisi, MEB Yayınları, Sis Maddesi, cilt 10, s.708-712.

[3] Satraplık: Pers İmparatorluğu'ndaki idari yönetim şekli, eyalet sistemidir. Ayrıca bk. www.tarih.gen.tr/satraplik-nedir.html. (Erişim tarihi: 01.12.2014)

[4] Bk. Ahmet Cevdet Çamurdan, *Cumhuriyetin Ellinci Yılında Kozanı Tanıyalım*, Ankara 1973, s.55.

aşiretlerinin büyük bir kısmı ile Maraş, Adana ve Sis (Kozan) havalisine gelmişlerdir.[5] Arap kökenli vatandaşlarımızın bu bölgeye yerleşmeleri ise 20. yüzyılın başlarında başlayıp Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar devam etmiştir.[6]

Kozan, doğuda Osmaniye, güneyde Ceyhan, güney batıda İmamoğlu, batıda Aladağ, kuzeyde Feke ve Saimbeyli ilçeleri ve kuzey batıda Kayseri ili ile çevrili 1690 km^2'lik bir alana hâkim bir ilçedir. İlçe merkezinin hemen bitiminde Orta Toroslar başlamaktadır.[7] 2011 tarihinde açıklanan TUİK kesin sonuçlarına göre Kozan'ın nüfusu 127.804'tür. Bunun 78.587'i ilçe merkezinde, 49.217'si ise kasaba ve köylerde yaşamaktadır. 2013 yılı verilerine göre nüfus 128.153'tür. İlçe, merkeze bağlı 2 belde, 86 köy ve 16 mahalleden oluşmaktadır.

Ovalık kesimde genelde Akdeniz iklimi hüküm sürerken dağlık kesim karasal iklimin özelliklerini taşımaktadır. Denizden yüksekliği 125 m olan Kozan'ın Adana'ya uzaklığı 65 km'dir. Ayrıca 1926 yılına kadar Feke, Saimbeyli, Tufanbeyli, Kadirli ve Kayseri'nin bir kısmını içine alan Kozan bu günkü dar bölgeye sıkışmıştır. Adı geçen bu diğer bölgelerin Kozan'la tarihî, manevî, ekonomik ve kültürel bağları bulunmaktadır.[8] İlçede, her geçen gün sayıları azalsa da tarımla uğraşı başta gelen geçim kaynağıdır. Tarım alanında arpa, buğday, mısır gibi taneli tahıl ürün yetiştiriciliğinin ardından narenciye üretimi başı çekmektedir.[9] Az da olsa büyükbaş hayvancılık, kırsal kesimlerde küçükbaş hayvancılık, esnaflık ve sanayicilik diğer geçim kaynaklarıdır.

2.2. Arap Kökenli Vatandaşların Kozan'a Yerleşmeleri

Öncelikle belirtmek gerekir ki gerek Çukurova yöresi, gerek Adana il geneli gerekse daha dar çerçevede Kozan İlçesi'nde kökleri Arap soylarına dayanan, ırk olarak geçmişte bir Arap sülalesine aidiyeti bulunan, Arap kökenli Türk vatandaşı olgusu söz konusudur. Bu durum hem tarihi olarak hem sosyolojik ve kültürel bağlamda bir realite durumundadır.

Konumuzun sınırı içerisinde yer alan Kozan ilçesinde, araştırma esnasında görüşme yaptığımız çok sayıdaki insanın bizatihi kendi varlık ve şahitlikleri ile yerli

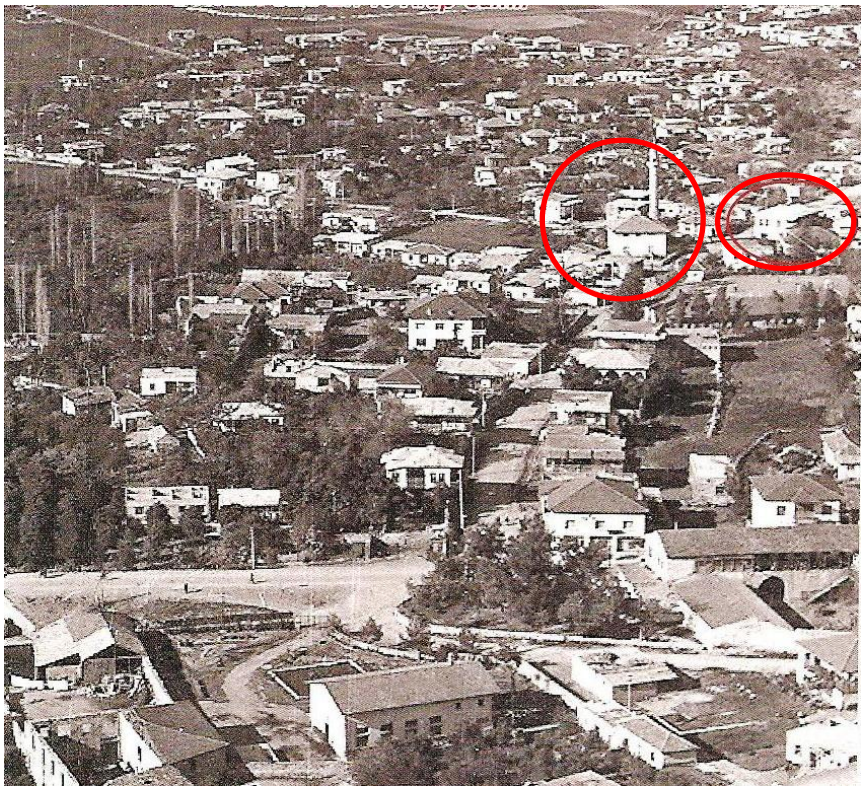
---

[5] Ahmet Cevdet Çamurdan, *Cumhuriyetin Ellinci Yılında Kozanı Tanıyalım*, Ankara1973, s.59.
[6] Abdurrahman Kütük, *Kozanoğulları Tarihi,* Ekrem Matbaası, Adana 2004, s.3.
[7] Çağrı Kürşat Yüce, *Kozan'ın Beşeri ve İktisadi Coğrafyası,* İsmat Matbaası, Ankara 2002, s.17.
[8] Abdurrahman Kütük, *Kozanoğulları Tarihi,* Ekrem Matbaası, Adana 2004, s.5.
[9] Çağrı Kürşat Yüce, *Medeniyetler Şehri Kozan,* Adana Valiliği, Adana 2002, s.95.

yöre halkının anlatımları bu realitenin temellendirilmesinin başında gelmektedir.

Diğer bir husus, belli bir yaş sınırı üstündekiler hariç yok olmaya yüz tutmuş yerel anadilleriyle konuşturduğumuz insanların aksanları, renkleri, fiziki yapıları ve davranış şekilleri de bu olguyu temellendirmektedir.

Ayrıca Kozan'da bulunan cami[10], cadde, mıntıka ve insanlara verilen isimler ve lakaplar ile hatta bazı ağıtlar[11] dahi bu olguyu ispat etmektedir.

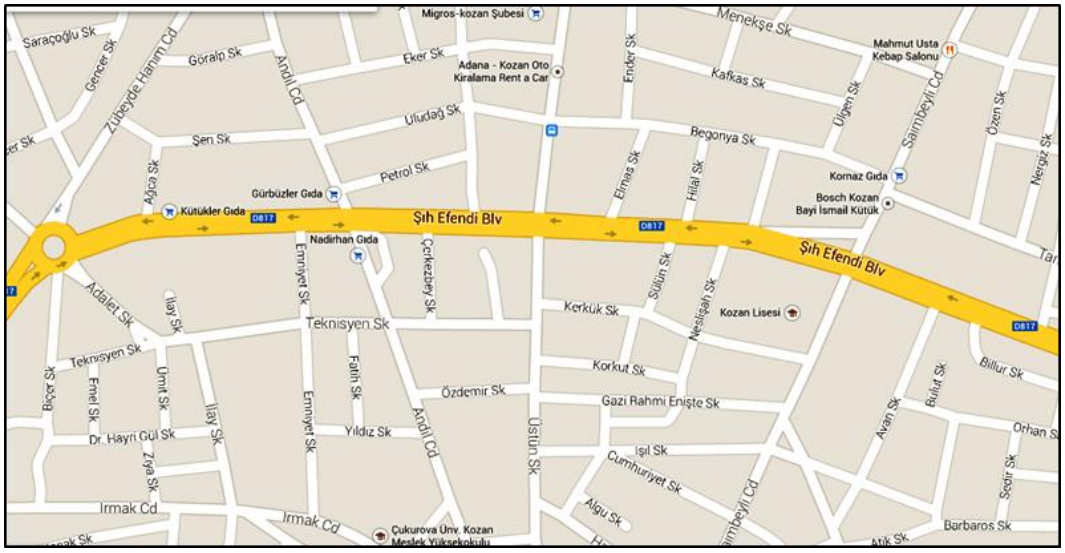
Resim 1: Şıh Muhammed Emin Efendi'nin Kozan'daki evi ve Arap Camii.[12]

Bu belirttiklerimizin dışında aşağıda resimlerini sıralayacağımız nüfus cüzdanı ve pasaport içerikleri konuyu daha aydınlatıcı kılacaktır.

[10] Günümüzdeki resmi ismi Cumhuriyet Cami olan ancak geçmişten günümüze halk tarafından "Arap Cami" olarak bilinen cami bu duruma tipik bir örnektir. İsmin bu camiye, Kozan'a ilk yerleşen ve uzun süre içerisinde halka vaaz ettiği Arap kökenli Şıh Muhammet Efendi'ye atfen verildiği i bilinmektedir.

[11] Kozan'ın 1919 yıllarındaki işgali sırasında Arap Halil adlı bir Arap göçmen için söylenmiş Arap Halil'in Ağıtı: Bk. Emin Yüce, *Kozan Yöresi Ağıtları*, Ekrem Matbaası, Adana 2009, s.37.

[12] Abdullah Tanrıkulu, Kozan Sevdası, *Tarih-Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergisi*, Yıl:4, Sayı:12, Ağustos 2011, s.32.

Resim 2: Muhammed Emin Efendinin adıyla anılan Şıh Efendi Bulvarı-Kozan.

Devlet arşivlerinde Moritanya, Osmanlı döneminde uzak topraklar olduğu için sürgün diyarı olarak kendinden söz ettirmektedir. Aynı arşivlerde oradan gelen Arap vatandaşlarımız için ise "Fizan Muhacirleri" tabiri kullanılmıştır.[13] Bu durum bize arşivlerle o topraklardan Anadolu'ya bir göçün gerçekleştiği bilgisini sunmaktadır.

Resim 3: Arap kökenli Salih Ayhan'a verilmiş 1938 tarihli nüfus cüzdanı kapağı.[14]

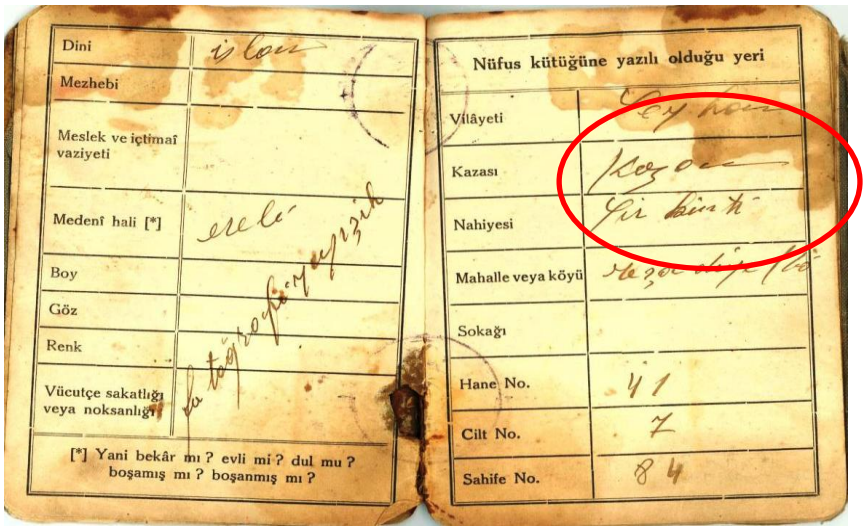
[13] Abdullah Tanrıkulu, Kozan Sevdası, *Tarih-Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergisi*, Yıl:4, Sayı:12, Ağustos 2011, s.31.

[14] Nüfus cüzdanı, Salih Ayhan'ın torunu Salih Ayhan'dan temin edilmiştir.

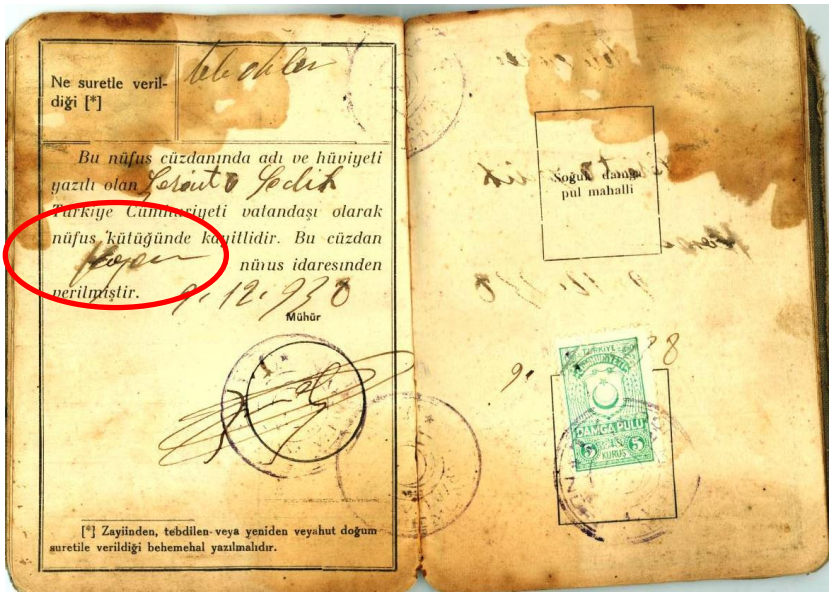
Resim 4: 1926 doğumlu Salih Ayhan adlı kişiye ait nüfus cüzdanın ilk sayfası.

Yukarıdaki resimde *(Resim 4)* daire içine alınmış alanda Salih Ayhan'ın, T.C. vatandaşı olarak doğum yerinin Cezayir olduğu görülmektedir. Bu da hüviyet cüzdanında yazılı kişinin Cezayir'den gelerek Kozan'a yerleşip daha sonradan T.C. vatandaşı olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde aşağıdaki resimde *(Resim 5)* daire içine alındığı şekliyle söz konusu kişinin nüfusa kayıtlı olduğu vilayetin Seyhan,[15] kazanın ise Kozan olduğu dikkat çekmektedir.

Resim 5: 1926 doğumlu Salih Ayhan'a ait nüfus cüzdanın ikinci sayfası.

[15] Burada vilayetin Seyhan olması 1956 yılı 9223 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan "Seyhan Vilayet adının (Adana) olarak değiştirilmesi hakkında Kanun" değişikliğinden önceki durumla ilgilidir.

Resim 6: Nüfus cüzdanının Kozan Nüfus İdaresince verildiğini gösteren sayfa.

Resim 7: Arap kökenli bir vatandaşımıza verilmiş pasaport örneği.

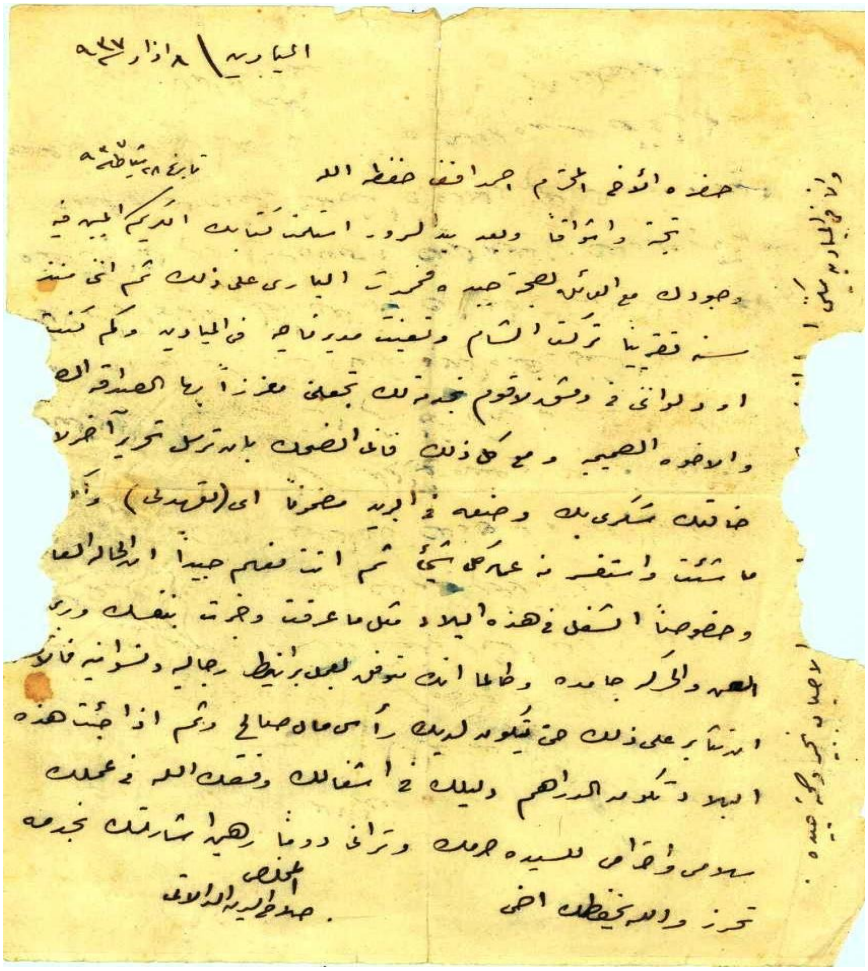

Resim 8: Cezayir'den ayrıldıktan sonra Şam'a gelip yerleşen Araplardan Şam'da doğan birine ait pasaport örneği.

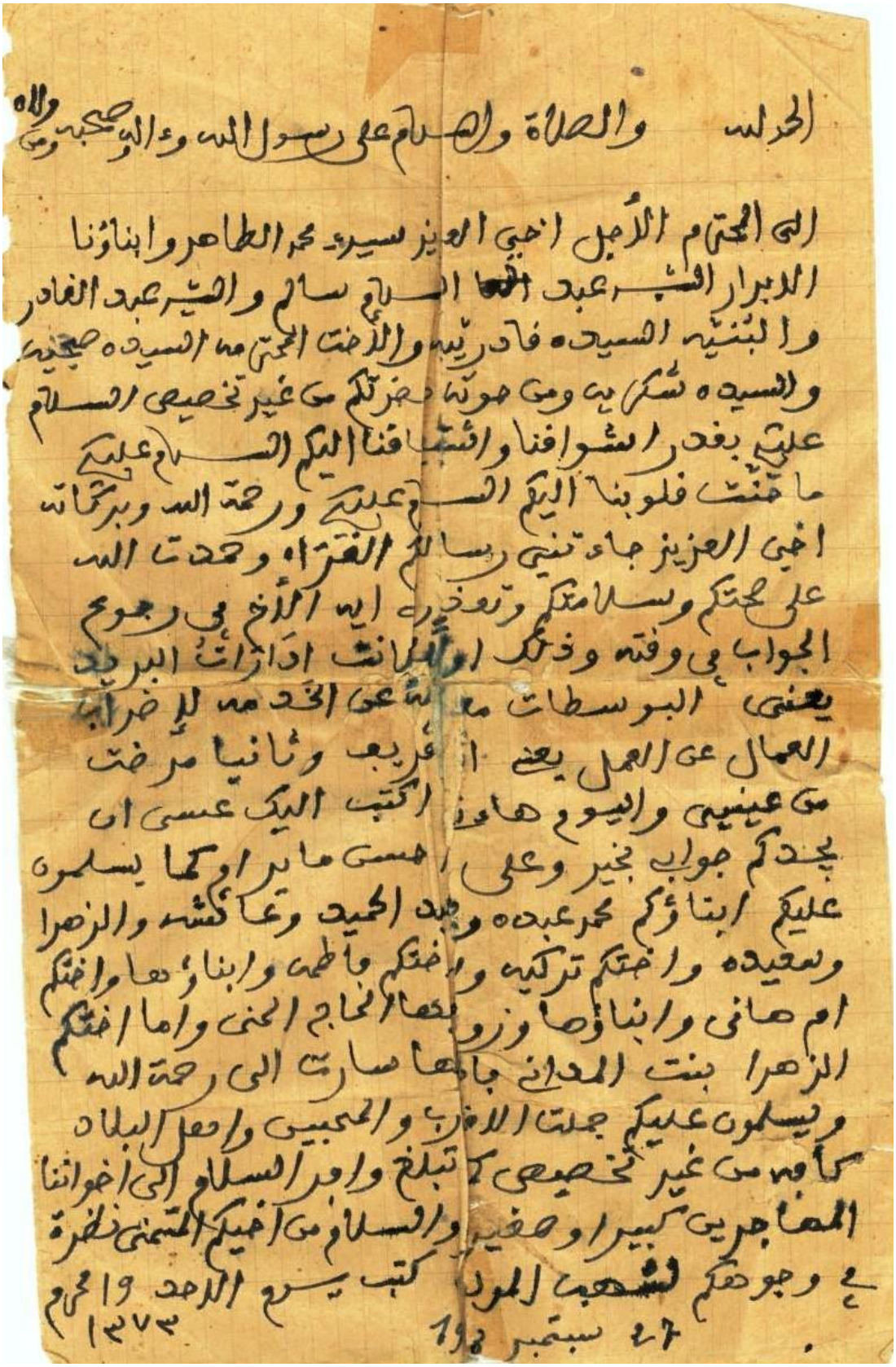
Arap kökenli birine verilmiş Eski Türkçe (Osmanlıca) basımlı yukarıdaki resimlerde (*Resim 8*, *Resim 9*) T.C. pasaport örneğinde pasaport sahibinin doğum tarihinin Rumi 1292 / Miladi 1876 yılı, doğum yerinin de Şam olduğu görülmektedir. Bu pasaportun sahibinin torunu şu anda Kozan'da üçüncü nesil Arap olarak yaşamaktadır. Adı Salih AYHAN olan bu zat, yukarıdaki pasaport sahibi dedesinin Moritanya'dan geldiğini söylemektedir. Pasaportta yazılı doğum tarihi 1896 olduğuna ve de doğum yeri Şam olarak yazıldığına göre Cezayir asıllı Araplar on ila yirmi yıl kadar Şam'da kalmışlardır. Zira bunların Kozan'a geliş tarihleri 1905'li yıllardır. O dönemde adı geçen şahsa Pasaport verildiğine göre Kozan yöresine yerleşmiş olan Arapların hala yurt dışına çıktıkları ve geride bıraktıkları akrabaları ile görüştükleri anlaşılmaktadır. Aynı şekilde *Resim 10*'da Şam'da doğan ve daha sonra Kozan'a gelerek yerleşmiş olan başka bir Araba ait hüviyet örneği bulunmaktadır.

Resim 9: Cezayir'den önce Şam'a gelip yerleşen Araplardan Şam'da doğan birine ait pasaportun diğer syfası.

Resim 10: 8 Mart 1927 tarihli Şam'dan ayrılma mektubu.

Resim 11: Kozan'a gelerek yerleşen Arapların Şam'daki akrabalarından gelen bir mektup.

Yukarıdaki Arapça mektup Kozan'a yerleşmiş olan Arapların, Şam'da kalan akrabaları ile yazışmaya devam ettiklerinin göstermektedir. Mektup, hicri 1373 yılında (27 Eylül 1956) Arapça olarak kaleme alınmıştır. Mektupta Şam'da bulunan Arapların, Kozan'da bulunan akrabalarına hastalık ve o dönemdeki grevler sebebiyle cevap yazmada geciktiklerinden dolayı özür dilenmektedir. Bu durum Kozan'daki Arapların mektubun yazılış tarihinden önce Şam'a Arapça mektup yazdıklarını göstermektedir. Bütün bunlar da bize, 1950'li yıllarda Kozan'da yaşayan Araplardan en azından bazılarının Arapça okuma yazma bildiklerini göstermektedir. Mektupta dikkat çeken başka bir yön de Türkiye'den "Diyâr-ı Gurbe" yani gurbet olarak bahsedilmesidir. Bu da Türkiye'de bulunan Arapların bir gün Şam'a dönmelerinin beklendiği izlenimini vermektedir. Mektup, Kozan ve Şam'da yaşadıkları anlaşılan ailelerin karşılıklı birbirlerinin isimlerini bildiklerini göstermektedir. Zira ölenlere varıncaya kadar bütün isimler mektupta zikredilmiştir. Dahası Şam'daki Cezayir asıllı Arapların kızlarından birinin adının "Turkiye" olduğu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bu durum bizi, Şam'daki Arapların Türkiye'deki Cezayir asıllı akrabalarına özlem duydukları kanaatine götürmektedir. Burada ayrıca şunu da belirtelim ki yukarıdaki mektup ile ilgili olarak mektubu bize veren kişilerle konuşmamız esnasında 1950'li yıllarda Kozan'da yaşamış olan Arapların çoğunun iyi seviyede Arapça bildiklerini ifade etmişlerdir. Yine aynı kişiler kendilerinin ileriki yıllarda Arapça okuma yazmaya çeşitli sebeplerden dolayı önem vermediklerini ve dolayısıyla şu anda Kozan'da yaşayan Araplardan okuma yazma bilenlerin sayısının çok az olduğunu üzülerek belirtmektedirler.

2.3. Geldikleri Yerler ile İskân Edildikleri Yerler

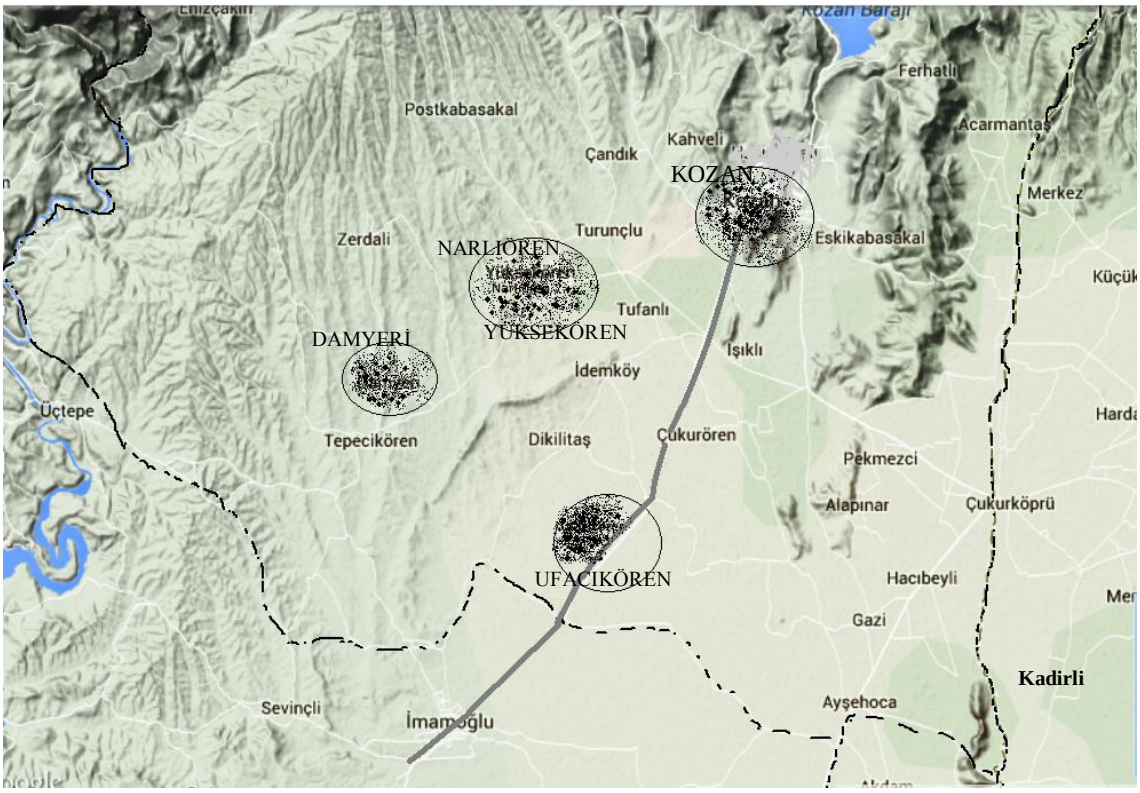
Kozan'a göçüp yerleşen Arap kökenli vatandaşlarımızın çıkış noktalarını, geldikleri ülkeler bakımından sınıfladığımızda, uzaklık ve göç zamanına göre karşımıza şu anki adlarıyla Moritanya, Cezayir ve Libya çıkmaktadır.[16]

Moritanya'dan çıkanlar, Şingeti/Chinguetti kabileleridir. Cezayir'den yola çıkanlar ise Dırrace, Sıdrate, Nüveyli, Zemmure, Şirgu, Gıbeyli ve Riği kabilelerini oluşturmaktadır. Libya'dan bu kabilelere katılanlar ise az sayıdaki Sepha, Tobruk ve

[16] Bu çalışmada Kozan'a yerleşmiş olan Arap asıllıların ikinci kuşağından olan ve Tarih öğretmeni olarak Kozan'da görev yapmakta olan İbrahim Kesilmiş'in kendisi ve yanında bulunan belgelerden zaman zaman faydalanılmıştır. (MEB Kozan Ticaret Meslek Lisesi Tarih öğretmeni.)

Derne halkından kişilerdir.[17]

Kozan ve civarında bulunan bu kabilelerin yerleşim yârleri, günümüz itibarıyla Kozan merkez, Yüksekören Köyü, Yüksekören'in Narlıören Mahallesi, Damyeri Köyü ile çalışmanın dışında Ufacıkören Köyü'dür.

Resim 12: Kozan'daki arap kökenli vatandaşlarımızın yaşadığı yerleri gösterir yöre haritası.

Resim 12'de, Arap asıllı vatandaşların yaşadıkları alanlar köyler daire içerisine alınmıştır. Yerleşim alanlarının birbirlerinden uzak olmadığı dikkat çekmektedir. 3392 Sayılı İdari Kanun'a göre hazırlanmış haritada Ufacıkören Köy'ü henüz Kozan sınırları içindedir. Bu harita, Ufacıkören Köyü'nün daire içine alınan diğer yerleşim yerlerine göre konumunun daha iyi anlaşılması için esas alınmıştır.

2.4. Soyadları Listesi

Günümüz itibarıyla Kozan merkez ile köylerinde yaşayan Arap kökenli vatandaşlarımızın yaşadıkları yere göre dağılımı aşağıdaki Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3'te gösterilmektedir.

[17] Abdurrahman Kütük, *Kozanoğulları Tarihi,* Ekrem Matbaası, Adana 2004, s.27.

Tablo 1

Kozan Merkezde Yaşayan Arap Kökenlilerin Soyadı

Belkıs	Kaymak	Kürtün	Sönmez
Çay	Kertün	Oy	Şeker
Çolakerol	Kozan	Örs	Tatlı
Işık	Kurkan	Soncu	Tekayak
Kürtün	Ayhan		

Tablo 2

Yüksekören Köyü'nde Yaşayan Arap Kökenlilerin Soyadı

Belkıs	Kertün	Salman	Tatlıca
Demir	Kürtün	Solmaz	Tural
Kaçankulp	Kesilmiş	Soytürk	Yaprak
Karamir	Keskin	Tanrıkulu	Salmaz

Tablo 3

Yüksekören Köyü'nün Narlıören Mahallesi, Damyeri Köyü ve Ufacıkören Köyünde Yaşayan Arap Kökenlilerin Soyadı

Narlıören (Yüksekören Mahallesi)	Damyeri Köyü	Ufacıkören (Nalbant)[18]
Hakgulu (Hakkulu)	Eker	Aytekin
Soncu	Uçar	Ayzıt

[18] Ufacıkören Köyü, (halk arasında Nalbant veya Nalbantören), çalışma sınırı dışındadır ancak konuya daha iyi vakıf olmak açısından bu köy hakkında yüzeysel de olsa bilgi edinmemiz elzem idi. Çoğunluğu Arap ve hatta Arapçaya daha hâkim olan ailelerle Türk, Kürt ve hatta Ermeni kökenli vatandaşlarımızdan oluşan Nalbant Köyü daha önce Kozan'a bağlıyken İmamoğlu'nun ilçe olmasıyla birlikte bu ilçeye bağlanmıştır.

Narlıören	Damyeri Köyü	Ufacıkören
Kaçmaz		Bingöl/Bingül
Turan		Sayan
Karagöz		Şeker

2.5. İskân Edilmelerinin Tarihi Süreci

Genel olarak sınırlarını belirttiğimiz saha içerisindeki Arap kökenli vatandaşlarımızın iskân edilmelerinin tarihi süreci yaklaşık olarak 1881'den başlayarak 1938'e kadar uzanmaktadır. Asıl bürük grupların gelişiş ise 1903 ile 1927 yılları arasını kapsamaktadır[19]. Bu iskân süreci birbirinden farklı amaçlarla, farklı tehcir yöntemleri ve farklı kabileler bünyesinde meydana gelmiştir. Görüldüğü kadarıyla göçün nedenleri, yolculuk serüveni ve göç edenlerin menşei konusunda homojenlik bulunmamaktadır. İskân sürecini amaç, kabilelerin çıkış noktası ve göç güzergâhı olarak ele alacak olursak aşağıdaki gibi bir sınıflama yapabiliriz.

Yaklaşık yarım yüz yıl süren söz konusu tarihi sürecin ilk bölümü Kuzey Afrika'da, göç esnasında yaşanırken ikinci bölümü Anadolu içerisinde kendilerine uygun bir yerleşim yeri bulma aşamasında yaşanmıştır. Anadolu'ya gelen Araplar giriş yaptıkları ilk bölge ya da yörede yerleşip kalmamışlar, yerleşik bir hayata geçmeleri bazı arayışlar çerçevesinde ve belli bir sürece yayılmıştır.

2.5.1.İskân Nedenleri

Yukarıda da belirttiğimiz gibi günümüz Türkiye'sinde yaşayan insanların atalarını göçe iten birden çok neden bulunmaktadır. Bu sebeplerin başında, Batı ve Kuzey Afrika'nın gerek Fransızlar gerekse daha sonra İtalyanlar tarafından işgal ve ilhak sürecinde, burada yaşayan Müslüman Araplara, şiddeti azımsanamayacak derecedeki zulümleri yer almaktadır. Bunun yanında ilim yaymak ve dini duyarlılığı da göç nedenleri arasında saymak yerinde olacaktır. İlim yayma kaygısı zulümden kaçışı daha da hızlandırmıştır.

[19] İbrahim Kesilmiş, *Yayınlanmamış Tarih Notları,* Adana 2014, s.13.

2.5.1.1.Zulümden Kaçış

Fransa'nın Moritanya ve Cezayir'i, daha sonra da İtalya'nın Libya'yı işgal etmesiyle zulümden kaçan Kuzey ve Kuzey Batı Afrikalı Arap vatandaşlarımız Moritanyalı ve Cezayirli Araplar olmak üzere iki gruptur. Bunlardan Cezayirli olan grup Dırrace, Sıdrate, Nüveyli, Zemmure, Şirgu, Gıbeyli ve Riği gibi kabilelerden oluşmaktadır.[20] Bu kabileler göç esnasında nüfus olarak azalsa da daha sonra karar kılınan nokta olarak Kozan merkez ve Kozan'ın faklı köylerinde hayatlarını devam ettirmişlerdir.

2.5.1.1.1. Moritanyalı Araplar

Moritanyalı Araplardan ilk grup, 19. Yüzyılın sonlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflaması sonucu önce Moritanya'nın 1814'te Fransa'nın bir kolonisi haline[21] gelerek 1903 yılında resmen işgal edilmesinin ardından Fransızların 1830-1847 yılları arasında[22] işgale başladıkları Cezayir'i ilerleyen yıllarda ilhak etmesi neticesinde gördükleri zulümden dolayı Osmanlı topraklarının merkezine doğru göç etmiştir. Moritanya'dan Anadolu'ya göçün başlangıcı 1904 yılına tekabül etmektedir. Bu grubun bir kısmı daha sonra geri dönmüştür.[23] Topraklarının % 80'ini çöllerin oluşturduğu, Büyük Sahra çölünün batı ucunda, Atlas Okyanusu'nun kıyısında yer alan Batı Afrika ülkesi Moritanya, bir zamanlar Osmanlı toprağıdır. Moritanya'nın Şingeti Şehri'nde yaşayan Şıh Muhammet Emin Efendi [24], ailesi ve sevenleri ile birlikte şehri savunacak silahları olmadığı için bulundukları şehirden bin kişilik bir kafile ile o zaman henüz işgal altında olmayan Osmanlı toprağı Trablusgarp'a gelerek göçün ilk aşamasını

[20] http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-14987-34-adanadaki-kuzey-afrika.html; Tarih 25-31 Ekim 2004, Sayı: 516, Yazar: İbrahim DOĞAN. (Erişim tarihi: 21.11.2014)

[21] http://africanhistory.about.com/od/mauritania/ (Erişim tarihi: 20.11.2014)

[22] Osmanlı Ansiklopedisi, İz Yay. C. 6. İstanbul 1996, s.78

[23] İbrahim Kesilmiş, *Yayınlanmamış Tarih Notları,* Adana 2014, s.14.

[24] Şıh Muhammet Emin Efendi ve kardeşi Baba Ahmed Efendi, Hz. Peygamberin soyundan olup Ehl-i Beyt'in birer ferdidir. Hem şerif hem de seyittirler. Bu zatların ataları da diğer Ehl-i Beyt gibi Hicaz Bölgesi'nde zulüm gördükleri için ilk ataları olan Zeynel Abidin Efendi'yi yöre halkı çok uzaklardaki Moritanya'nın Şıngit denilen bir bölgesinde, Hod adındaki bir sahrada yer alan Ni'me Köyü'ne kaçırmışlardır. Zeynel Abidin Efendi'nin burada çocukları olur, zürriyeti çoğalır. Ailesi Eş-Şerif El-Galgami (Gilegme) adında bir kabile olur. İşte Kuzey Afrika'dan Kozan'a göçün ilk aşamasını oluşturan ve başlarında Şıh Muhammet Emin Efendi'nin bulunduğu bu ilk grup aslında yüz yıllar öncesinde İslam fütuhatlarıyla bir İslam coğrafyası olmuş olan Moritanya'ya, Hicaz'daki Ehl-i Beyt'e yapılan baskı sonucu kopup gelmiş, Aslı Hicaz Arabı olan gruptur. Asırlar sonra bu insanlar kendilerini bu sefer başka bir baskının neticesi olarak tekrar geldikleri yöne doğru yine bir göç serüveninin içinde bulmuşlardır. Bk. Abdullah Tanrıkulu, Kozan Sevdası, *Tarih-Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergisi,* Yıl:4, Sayı:12, Ağustos 2011, s.27.

başlatmışlardır.

Kuzey Afrika'dan gelenlere rehberlik eden en önemli kişi yukarıda adı geçen Muhammed Emin Efendi'dir. Kozan yöresinde yaygın bilinen şekliyle "Şıh Efendi" ve kabilesinin Adana'ya gelişi, Fransızların ülkelerini işgaliyle başlar. Muhammed Emin Efendi'nin daha önce yaşadığı şehir olan Moritanya'daki Şingeti, bu gün Moritanya Berberileri tarafından "İslam'ın Yedinci Kutsal Kenti"[25] olarak kabul edilir. Hz. Hasan'ın soyundan gelen Muhammed Emin Efendi ve kabilesi Gelgemi/Galgami Sülalesi, Fransızların ateşli silahlarına karşı mücadele edemez ve 1904 yılında "Biz Fransız bayrağı altında yaşamayız, onlara boyun eğmeyiz" diyerek Moritanya'dan ayrılır. Kılıç ve cenbiye[26] ile düşmana karşı koyamazlar ve o dönemde Osmanlı toprağı olan Libya'ya sığınırlar. Yakıcı sıcak altında, çölde iz avcısı olarak bilinen Tuareglerin[27] öncülüğünde on sekiz gün süren yolculuk onları Libya'nın Sabha şehrine ulaştırır. Burada, ancak yedi sene kalabilirler. Bu kez Libya İtalyanlar tarafından işgal edilir.[28]

İlerleyen dönemde göçlerinin karar kıldığı yerin Kozan ile neticelenmesi ise Mustafa Kemal ile ilişkilidir. Osmanlıların İtalyanlara karşı verdiği mücadelenin komutanları Enver Paşa ve Mustafa Kemal'dir. Trablusgarp'ın da İtalyanlarca işgal edilmesi ile Enver ve Mustafa Kemal gibi Osmanlı subayları Libya'yı (Trablusgarp) savunmak için buraya sivil olarak gelirler. Libya halkını düşmana karşı teşkilatlandırırlar. Muhammed Emin Efendi bu iki Osmanlı komutanına kimi zaman kendi kabilesinden kimi zaman da diğer kabilelerden asker gönderir. Mustafa Kemal'le Şıh Muhammet Efendi burada tanışırlar, dostluk kurup beraber mücadele verirler. Şıh Muhammed Efendi, Enver Paşa ve Mustafa Kemal'e Libya'nın müdafaasında üstün rol aldıklarından dolayı bugün kaydı Trablus Müzesi'nde olan birer tane de at hediye eder. Balkan savaşı çıkınca Türk askeri Anadolu'yu savunmak üzere geri döner ve Libya İtalyanlara kalır. Bunun üzerine Muhammed Emin Efendi, Türk askeriyle birlikte geri çekilir. Trablusgarp'tan ayrılmadan önce Şıh Efendi Mustafa Kemal'e "Osmanlı bayrağının dalgalandığı bir yere gitmek istediğini" söylemesi üzerine O da Şıh Efendi'ye bir belge vererek "Anadolu'ya gidersen bu belgeyi orada yetkililere ver, sana

---

[25] http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/mayis/24/d02.html.(Erişim tarihi: 25.11.2014)

[26] Cenbiye: Arapça bir terim olan kelime, "yana asılan hançer" anlamına gelmektedir. Bkz, Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, İz Yayıncılık, 1996, İstanbul, s.184.

[27] Tuaregler, Burkina Faso, Cezayir, Libya, Mali ve Nijer ülkeleri arasında geniş bir alanda yaşayan ve Berberi dillerinden birini konuşan halk. Bkz, http://tr.wikipedia.org/wiki/Tuaregler. (Erişim Tarihi: 23 Eylül 2014)

[28] http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-14987-34-adanadaki-kuzey-afrika.html; Yazıyı Hazırlayan: İbrahim Doğan, Sayı: 516, (Erişim tarihi: Ekim 25-31, 2014).

yardımcı olurlar" der.[29] Muhammed Emin'e tabi büyük bir Libyalı kafile de, Moritanyalılara katılır. 1912 yılında Kudüs'e gelen kafile, altı yıl sonra buranın da kaybedilmesi üzerine Anadolu'ya hareket eder.

Toroslardan Çorum'a, Konya'dan Antalya'ya kadar süren göç 20 seneyi bulur. Kışları sert olan Konya'nın soğuğuna uyum sağlayamayan Afrikalılardan 500'ü ölür. Konya'da devletten yana tavır alarak isyanların bastırılmasına yardımcı olurlar. "Şıh Efendi" Kurtuluş Savaşı'na en yakın adamlarını gönderir. Anadolu topraklarındaki işgalin sona ermesinden sonra Atatürk, hem Libya'da hem de Kurtuluş Savaşı'nda kendisine destek veren Şıh Efendi'ye 1924 yılında Adana Kozan'da Ermeni Nalbantyan'ın boşalttığı çiftlikleri verir. Çölün kurak toprağı ve aşırı sıcağından, Çukurova'nın verimli toprağı ve nemli havasına gelen Şıh Efendi'nin yanındakiler sürecin nihayetinde Kozan merkez ve köylerinde yaşayacak şekilde yerleşmiş kendilerine daimi bir vatan bulmuşlardır.[30]

2.5.1.1.2. Cezayirli Araplar

Moritanyalı gruptan başka özellikle Cezayir'in Fransızlar tarafından işgal edilmesiyle birlikte Cezayir'de yaşayan Dırrace, Sıdrate, Nüveyli, Zemmure, Şirgu, Gıbeyli ve Riği kabileleri Kozan'a göç ederek ülkemize gelmişlerdir. Bu ikinci Kuzey Afrikalı grup, ellerinde bulunan ilkel silahlarla Fransızlara karşı mücadele edemeyeceklerini anladıkları için ve bir başka ülkenin boyunduruğu altında yaşayamayacaklarını da göz önünde bulundurarak gruplar halinde Anadolu'ya doğru göç etmişlerdir. Bunların içinde dikkati çeken bir grup vardır ki o da Cezayir'den gelen Zemmure kabilesidir. Bu sülale kendilerine Zümemreler de demektedir. Bu ismin kökenine baktığımızda Türkçe olarak İzmir ismine gittiğini görmekteyiz. Zemmure'ye bu bağlamda İzmirliler anlamı yüklenmiştir.

Osmanlı Devleti, 15. yy başlarında Cezayir'i fethetmesinden sonra, içerisinde denge unsurunun da olduğu iskân politikası ile Anadolu'nun çeşitli yerlerinden bu bölgeye Türk aileler yerleştirmiştir. Buraya gönderilen ailelerden biri de İzmir'den daha önceleri Cezayir'e gitmiş olan Türk asıllı ailelerdir. Gerek bu İzmirliler gerekse Kuzey Afrika'ya yerleşen diğer aileler birkaç nesil sonra dil ve kültür açısından

---

[29] Abdurrahman Kütük, Kozan Sevdası, *Tarih-Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergisi*, Yıl:4, Sayı:12, Ağustos 2011, s.26.

[30] Ayrıca bk. http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-14987-34-adanadaki-kuzey-afrika.html; Yazıyı Hazırlayan: İbrahim Doğan, Sayı: 516, (Erişim tarihi: Ekim 25-31, 2014).

Araplaşmışlardır. Tarihi süreç içerisinde Osmanlı Devleti'nin zayıflayarak batıdan doğuya doğru Afrika eyalet ve şehirlerini kaybetmeye başlamasıyla birlikte Cezayir Fransızlarca işgal edilmiştir. Kozan'daki bu sülaleye mensup insanların dedelerinden dinleyip te bize anlattıklarına göre Fransızların Cezayir'de en çok dikkatlerini çeken soy, mücadele ruhlu bu Türk kökenli Araplar olmuştur. Fransızlar, kendilerine tehlike olarak gördükleri bu sülalenin ileri gelen birçok ferdinin kellesini giyotinle[31] uçurmuşlardır. Sülalenin geri kalanları gördükleri baskıdan dolayı uzun bir yolculuğun ardından nihayetinde Çukurova'ya ulaşmışlardır. Bugün Kozan ve civarında yaşayan Zümemrelerin soyadı, başlarından geçen bu trajik olaya atfen cumhuriyet dönemindeki soyadı kanunuyla birlikte "Kesilmiş" olarak ölümsüzleşmiştir. Bunlardan sıkça görüşlerine başvurduğumuz tarihçi İbrahim Kesilmiş, atalarının Cezayir'den çıkışı, yolculukları ve yerleşmeleri ile ilgili çok daha detaylı bilgiler sunmaktadır.

2.5.1.2. Asker Olarak Gelenler

Tamamı Cezayirli olan bu grubu da ikiye ayırmak mümkündür. Yukarıda bahsedildiği gibi Moritanyalılar da işgal sürecinde savaşarak mücadele etmişlerdir ancak onlar bu mücadeleyi planlı ve askerlik mesleği adı altında yapmamışlardır. Sözünü edeceğimiz gruplar gönüllü veya zorla askere alma yöntemiyle malum askerlik statüsü ile Çukurova'ya kadar gelenlerdir.

2.5.1.2. 1. Gönüllü Olarak Gelenler

Gönüllü asker olarak gelen bu grup, aslında doğrudan Kuzey Afrika'dan Çukurova'ya gelmemiştir. 1914-1918 yıları arasında cereyan eden Birinci Dünya Savaşı çok çeşitli ülke ve etnik grupların dâhil olduğu çok yönlü bir mücadeledir. Bunun en bariz örneği Çanakkale Savaşları'nda verilenidir. Bu mücadele içerisinde Kozan'da yaşayan gerek düşman saflarında gerekse Osmanlı saflarında onlarca farklı etnik yapı yer almıştır. Sözü edilen yapı içerisinde Kozan'da yaşayan Arap kökenli vatandaşlarımızın ataları da yer almıştır.

1910'larda Osmanlı topraklarına sığınan Cezayirlilerin bir kısmı Birinci Dünya Savaşı başlayınca Çanakkale Savaşı'nda gönüllü olarak yer alır. Görüşlerine başvurduğumuz emekli öğretmen Cezayir asıllı Halife Sönmez'in anlattığına göre, babası Muhammed Rizgi Şirgo, Cezayir'de 1600 dönüm tarlayı, üç katlı bir evi

[31] Giyotin: Fransa'da idamları gerçekleştirmekte kullanılan kesme cihazı. Bkz, Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, İz Yayıncılık, İstanbul 1996, s.416.

bırakarak gelen varlıklı bir ailenin mensubudur. Şam'a yerleştikten sonra Çanakkale Savaşı çıkınca Osmanlı ordusuna katılır. Savaştan sonra Şam'a döner ve evlenir. Ancak İstiklal Harbi'nin başlaması, Rizgi Şirgo'nun dört ay önce evlendiği eşinden ayrılıp Anadolu'daki Milli Mücadele'ye katılmasını engellemez. Anadolu'nun kurtulmasının ardından Şam'a dönmeyip daha önce Moritanya'dan gelip Kozan'a yerleşen Muhammed Efendi'nin[32] Kozan'daki kabilesine katılır. Bu arada Şıh Muhammed Emin Efendi'nin, çeşitli vesilelerle Çukurova'ya gelen Arapları bir tek çatı altında toplama etkisini ve birleştirici rolünü unutmamak gerekir.

2.5.1.2. 2. Fransız Askeri Olarak Gelenler

Asker olarak Anadolu'ya gelenlerin ikinci grubu ise Fransız askeri olarak gelenlerdir. Fransa'nın Kuzey Afrika'daki işgal ve sömürgecilik politikasını yürütmesi esnasında ordu bünyesinde paralı asker olarak Müslüman Cezayirli Araplar bulunmaktadır. Fransızların 1881'de Cezayir'i işgalinin ardından buradaki gençler Fransız ordusuna alınarak cepheye götürülür. Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra bu defa Çukurova bölgesini işgale başlayan Fransızların askerleri arasında Cezayirli Araplar da bulunmaktadır. Tahir Gali adlı Cezayirli de bunlardan birisidir. "Ruslara karşı savaşacaksınız" denilerek Lazkiye'ye gönderilir ve burada Osmanlı ordusuna karşı savaşır. Kime karşı, ne için savaştıklarını bilmeyen bu askerler bölgeye gelince gerçeği fark etmişlerdir. İşgal ettikleri şehirde okunan ezanlardan savaştıkları ülkenin Rusya değil, Osmanlı olduğunu öğrenirler ve ordudan kaçarak Tahir Gali ve 47 Cezayir askeri Urfa'ya ulaşır.

Sıdrate kabilesinden Tahir Gali'nin oğlu Yahya Kaçankulp, babasının Nizip'i ele geçiren Fransızlara karşı mücadele verdiğini anlatmaktadır. İki kişi Fransız elbiseleri giyerek Fransız askerlerinin nöbet tuttuğu Nizip yoluna gider, burada parolayı öğrenerek yoldaki tüm nöbetçileri öldürür. Urfa'ya Nizip yolunun açıldığı haberinin verilmesi üzerine 1700 kişi Nizip'e saldırır. Fransızların geçiş noktası olan Fırat üzerindeki bir köprü havaya uçurulur, Nizip de düşman işgalinden kurtarılır. Tahir Gali gibi 300 ila 400 arası 'Asker Fransis' Osmanlı saflarına geçerek Cezayir'e dönmez.[33]

Cezayir'e dönmeyen askerlerden bir grup daha sonra Kozan yöresine

[32] Muhammed Efendi, seyyidlik ve dergâh geleneğinin gereği olarak tasavvufi ilim ve irşâd gayesiyle Kozan'a ilk yerleşen Şıh Efendi mahlaslı kişidir. Bk. Abdullah Tanrıkulu Abdullah Tanrıkulu, Kozan Sevdası, *Tarih-Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergisi* Yıl:4, Sayı:12, Ağustos 2011, s.27.

[33] Ayrıca bk. http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-14987-34-adanadaki-kuzey-afrika.html; Yazıyı Hazırlayan: İbrahim Doğan, Sayı: 516, (Erişim tarihi: Ekim 25-31, 2014).

yerleşmiştir. Önceden Kozan yöresine iskân edilenen diğer Arapların, bunların yerleşmesine katkısı olmuştur. Bu gruptan da geri dönenlerin olduğu söylenmektedir.[34]

2.5.1.3.İlim-İrşat Amaçlı Gelenler

Günümüzde Kozan'da yaşayan ve asılları Moritanyalı olan Arap kökenli vatandaşlarımız nesep olarak, göç başlamadan önce Peygamber soyundan olan ve Moritanya'da vefat eden Muhammedü'l-Galgami'nin oğlu Zeynel Abidin Hazretlerine ve etrafındaki az sayıda diğer kabile üyelerinin torunlarına dayanmaktadır. Zeynel Abidin'in iki oğlu Şeyh Muhammed Emin Efendi ve Baba Ahmed Efendi göç esnasında kabileye öncülük eden kişilerdir. Bu iki şahsiyet, yanlarında sevenleriyle birlikte Moritanya'dan Anadolu'ya 1904 senesinde hicret etmişlerdir.[35]

Hicretten önce, günümüzde Kozan'da adından en çok bahsedilen Muhammed Emin Efendi'nin Moritanya'daki tekkesi istilacı Fransızların dikkatini çekmiş ve bu yüzden Fransızlar baskılarını iyice artırmışlardır. Muhammed Emin Efendi onlarla askeri direnişin bir yok oluş anlamına geleceğini görerek "Bizler Fransız boyunduruğu altında İslam'ı yaşayamayız" deyip Peygamberin sünneti olan hicreti seçmişlerdir. Bu grup hep silahla mücadele imkânı olan durumlarda sonuna kadar mücadele etmişler ancak toplu bir imha yaşama tehlikesinde dinlerini daha iyi yaşamak ve tebliğ için hicret etmeyi tercih etmişlerdir. Kabilelerin göç güzergâhı başlığı altında bahsedileceği üzere bu uğurda Anadolu'nun merkezine kadar ve uzun yılları kapsayacak bir ilim amaçlı hicret sürecini yaşayacaklardır.

2.5.2. Kabilelerin Göç Güzergâhı

Moritanyalı Araplar hicret yeri olarak ilk etapta, en yakında Osmanlı askerinin bulunduğu Libya'nın güneyindeki Fizan Bölgesi'ni seçmişlerdir. Kıyı şeridi ve deniz güvenli olmadığı için Büyük Sahra Çölü'nde iki yıl yaklaşık 500 kişilik bir cemaatle yolculuk yapılmıştır. Libya'da yedi senelik bir bekleyişin ardından 1911'de orasının da İtalyanlarca işgal edilmesiyle bu defa Muhammed Emin Efendi ve beraberindekiler yaklaşık bir yıl Bingazi, Tobruk ve Derne'de İtalyanlarla silahlı mücadeleye girişmişlerdir. Çünkü gruba yerli Arap halkından da katılım olmuştur. Üstelik Mustafa Kemal ve Enver Paşa ile yanlarındaki Türk askerinin varlığı ile artık silah avantajı

[34] İbrahim Kesilmiş, *Yayınlanmamış Tarih Notları,* Adana 2014, s.18.
[35] Abdullah Tanrıkulu, Kozan Sevdası, *Tarih-Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergisi*, Yıl:4, Sayı:12, Ağustos 2011, s.27.

devreye girmiştir. Bir süre sonra peş peşe Tobruk Derne ve Bingazi'nin düşman eline geçmesiyle Moritanyalı Muhammed Emin Efendi ve beraberindeki bir kısım Libyalı halkla Osmanlı toprağı olan Kudüs, Ürdün ve Filistin tarafına gemiyle geçmişlerdir. Bunda Balkan Harbi'nin patlak vermesiyle Mustafa Kemal ve yanındakilerin Anadolu'ya dönmesi de etkili olmuştur. Ürdün'ün Reşadiye şehrinde birkaç sene kalmışlar hatta Osmanlı Devleti kendilerine 10.000 dönümlük bir arazi bağışlamıştır.[36]

1914'te Birinci Dünya Savaşı ve ardından yaşanan İkinci Kanal Harekâtı sürecinde Arap muhacirler Türk ordusuyla mücadele etse de İngilizlerin körüklediği "Arap Birliğinin Krallığı" vaadine kanan az sayıdaki yerli Arap liderlerin etkisiyle grup çok sayıda şehit vermiş ve sonuçta Türk ordusu sözü edilen bölgede tutunamayarak Şam'a, oradan da Halep'e çekilmiştir. Bu çekilmeyi takip eden Moritanyalı Araplar İkinci Abdülhamit'in henüz yeni yaptırdığı demiryoluyla önce Amasya, Çorum ve Merzifon çevresine yerleşmişlerdir. Geçim darlığı ve iklim şartları nedeniyle burada barınamayan Araplar 1918'de Ankara civarına yerleştirilmiştir. İstiklal Savaşı'nda kayda değer yararlılıklar gösteren ve devlete bağlılığı esas alan Muhammed Emin Efendi devletten kendilerine farklı bir yer göstermesini istemiştir. Konya'ya yerleştirilen grupta şiddetli soğuk yüzünden epey kayıp yaşanmıştır. Bunun üzerine Osmanlı Devleti onları 1923 yılında ılıman bir şehir olan Antalya'nın şimdiki ismi "Arapsu"[37] denilen topraklara yerleştirir.

Antalya'ya yerleşen Arapların dergâh, tekke ve zikir ehli durumlarının yanlış algı oluşturması ve arazinin çiftçiliğe uygun olmaması gibi nedenlerle iki üç yıl sonra Mustafa Kemal Atatürk tarafından, önceden Nalbantyan adında bir Ermeniye aitken Tehcir Yasası neticesinde boşaltılmış olan Kozan'ın Nalbantyan çiftliğine iskân edilmişlerdir.[38] Böylece Mortianya'dan başlayan göç süreci Kozan'da noktalanmıştır.

---

[36] Bk. Abdullah Tanrıkulu, Kozan Sevdası, *Tarih-Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergisi*, Yıl:4, Sayı:12, Ağustos 2011, s.30.

[37] Arapsu isminin, Arapların o yöreye yerleştirilmesinden sonra aldığı söylenmektedir.

[38] Abdullah Tanrıkulu, Kozan Sevdası, *Tarih-Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergisi*, Yıl:4, Sayı:12, Ağustos 2011, s.31.

Resim 13: Moritanyalı muhacirlerin göç güzergâhı

Göçün Şıngıt'ten başlayıp Cezayir, Libya ve Libya'nın Derne ile Tobruk şehirlerine kadarki sekiz yıllık ilk evresi karayolu ile yapılmıştır. Cezayir'e gelindiğinde Moritanya'dan çıkan kafileye burada Cezayir'deki Dırrace, Sıdrate, Nüveyli, Zemmure, Şirgu, Gıbeyli ve Riği kabilelerinden katılımları olduğu söylenmektedir. Bu kabilelerden daha sonra gönüllü ve gönülsüz asker olarak 1. Dünya savaşı ve kurtuluş savaşı mücadelelerine katılmak üzere Anadolu'ya gelerek Kozan'a ilk yerleşen kabileye katılımlar da olmuştur.

Derne'den itibaren bir gemi kiralanarak Ürdün kıyılarına ulaşılmıştır. Ürdün ve Şam'daki toplam 10 yıla yakın bir bekleme süresinin ardından Suriye'nin Lazkiye liman kenti üzerinden 1923 yılında Antalya'ya ulaşılmıştır. Antalya'dan sonra çok beklenmeden Ankara ve nihayetinde 1927 yılında ilk kabile grubu Kozan'a yerleşmiştir.

20 yılı aşan göç boyunca nerdeyse genç bir nesli içine alacak kadar geçen bir zaman aralığı karşımıza çıkmaktadır. Dil yapısını inceleyeceğimiz bölümde de zikredeceğimiz üzere, bu süre içerisinde özellikle Şam bölgesindeki bekleyiş sırasında Şam'ın Avamcası olan Şam lehçesinden bir miktar dil etkileşimi olduğunu söylemekte yarar olduğunu düşünüyoruz.

BÖLÜM III

KÜLTÜR VE DİL YAPISI

3.1. Kozan'da Yaşayan Arapların Geldikleri Yerler ve Buralarla Bağları

Kozan merkezde yaşayan Arap asıllı öğretmen İbrahim Kesilmiş, Taytum adlı ninesinin Cezayir özleminin Anadolu'ya geldikten sonra da sürdüğünü ve sürekli Cezayir'de olup bitenleri radyodan takip ettiğini aktarmaktadır. Ayrıca Cezayir Araplarından olan başta Salih Ayhan olmak üzere atalarının geldiği memleketlere ticari ve kültürel amaçlarla yolculuk yapanlar bulunmaktadır. Bu vatandaşların anlattığına göre göçün ilk yıllarındaki ziyaretlerle son yıllardaki ziyaretler artmış durmudadır. İlk yıllardaki ziyaret sıklığını göçün izlerini üzerlerinden atamamalarına, son yıllardakini ise kolay seyehat nedenlerine bağlamaktadırlar. Arıca Afrika'dan akrabalarının da Kozan'a ziyaretler yaptıkları tespit edilmiştir. Hatta bunlar arasında sadece sivil halk olmayıp elçilik düzeyinde Arap bürokratlarından gelenlerin olduğu vatandaşlarımızca teyit edilmiştir.

Göç esnasında Muhammed Emin Efendi ve kabilesinin Ürdün'de konakladığı yerler muhafaza edilmiş ve ziyarete açılmıştır.[39] Yine bu zatın yakın akrabalarından olan Muhammet Kaymak, Cumhuriyetin ilk yıllarında Kozan milletvekilliği yapmış sevilen bir zattır. Adana ve Kozan'a büyük hizmetleri dokunmuş, çok sayıda Kozanlı'nın Libya'daki şirketlerde iş sahibi olmasına vesile olmuştur.[40]

3.2. Kozan'da Yaşayan Arapların Kültür Yapıları

Yaklaşık 90 yıl önce Anadolu'ya gelen Afrikalılar fiziki görünüşlerini korurken, kültürleri ve dilleri ile toplumumuza karışmış durumdadırlar. Bugün Adana ve köylerinde yaşayan 15 bin civarında Afrika kökenli vatandaşımız olduğu tahmin edilmektedir.

Yaklaşık 90 yıl kadar önce Kuzey Afrika toprakları Fransız ve İtalyanlar tarafından işgal edilmiştir. Beş bin civarındaki Kuzey Afrikalı Osmanlı topraklarına göç

---

[39] Abdullah Tanrıkulu, Kozan Sevdası, *Tarih-Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergisi*, Yıl:4, Sayı:12, Ağustos 2011, s.30.

[40] Abdurrahman Kütük, Kozan Sevdası, *Tarih-Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergisi*, Yıl:4, Sayı:12, Ağustos 2011, s.26.

etmiştir. Aralarında, Hz. Hasan'ın soyundan gelenlerin de bulunduğu Moritanyalı, Cezayirli ve Libyalı kabileler vardır. 1904 yılında başlayan Anadolu'ya göç serüveni yıllarca sürmüştür. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra Mustafa Kemal, ilk Kuzey Afrikalı göçmenleri Adana'da Ermenilerin boşalttığı çiftliklere yerleştirmiştir.

1954'e kadar kabileler halinde yaşayan ve kapalı bir hayatı idame ettiren topluluklar, o zamanlar Kozan'a bağlı Nalbant köyüne okul açılmasının ardından Türklerle kaynaşmaya başladıkları zikredilmektedir. Karşılıklı olarak kız alınıp verilir. 1950'lerde köyden şehre nüfus hareketleri başlar. Köyden başlayan göçten önce Damyeri Köyü'de yaklaşık 500, Yüksekören Köyü'nde 800, artmıştır. Köyü'nde 1.000, Kozan merkezde ise 600 kişi yaşadığı bilinmektedir. Göçten sonra bu nüfus köylerde % 50 azalırken Kozan merkezde bu ran kadar. Şehir hayatıyla birlikte Türkçe, dışarıdan gelenler için zamanla ana dili hâline gelmiştir.

Kuzey Afrika'dan gelenlerin yoğun olarak yaşadığı yerlerden biri Ufacıkören köyüdür. Halk arasında 70 yıldır Nalbant diye anılan köyde Moritanya, Cezayir, Libya ve Selanik'ten gelen göçmenler ile Van'dan gelen Kürt asıllı vatandaşlar, Boşnak Muhacirleri ve Romanlar bir arada yaşamaktadır. Aynı köyde yaşayıp farklı kahvehane ve camilere sahip olmalarına rağmen aralarında ırk ve mezhep kavgası olmadığı civar köylerde bahsedilmektedir. Yaptığımız araştırmaya göre bu farklılık üzerine çıkmışı şimdiye kadar adliyelik bir vakaya rastlanmamıştır. Birbirlerinin kahvehane ve camilerini ziyaret eden köylülerin muhtarı Muhammed Önal, Van'dan gelen Kürt asıllı biridir. Babası, Rusların Doğu Anadolu bölgesini ele geçirdiği yıllarda bu köye yerleşmiştir.

Daha önce de bahsedildiği üzere Osmanlıların Kuzey Afrika'yı kaybettiği yıllarda topraklarından kopan sadece Moritanyalılar değildir. Cezayirliler de ailelerini, geniş topraklarını geride bırakarak Anadolu'ya göçmüştür. Bugün itibarıyla Kozan'ın Narlıören, Yüksekören ve Damyeri köylerinde yaşayan Dırrace, Sıdrate, Nüveyli, Zemmure, Şirgu, Gıbeyli ve Riği gibi Cezayirli kabileler vardır.

Hafif esmer tenleri, kıvırcık siyah saçları ile dikkat çeken Kuzey Afrikalılar, dış görünüşlerinden neredeyse hiçbir şey kaybetmemiş durumdadırlar. Onları bu köylere getiren sebep ise Cezayirli halk kahramanı Abdülkadir'in Fransız askerleri tarafından önce yakalanması, sonra İkinci Abdülhamit tarafından kurtarılarak Şam'a yerleştirilmesidir. Ancak Şam'ın Cezayir nüfusunu almaması üzerine, bu büyük topluluk

Halep, Adana, Hatay'a yönlendirilmiştir. Dağınık haldeki Cezayirlileri de Muhammed Emin Efendi'nin Kozan'a yerleşmesi toplamıştır. 84 hane olarak Adana Kozan'ın Damyeri köyüne gelip yerleşen Dırrace kabilesinin öncülüğünü yapan dört kardeşten 1974 yılında vefat eden Hacı Muhammed, yolculuğu anlattığı bir kasette çok sıkıntı çektiklerini şöyle dile getirmektedir: "Burada nüfus yoktu, ormanlıktı. Bizimkiler burayı görünce 'Cezayir'i orda kaybettik burada bulduk".[41]

Moritanyalıların ifadesine göre özellikle 40-50 yıllık süre içerisinde kabile hayatını Kozan'da da sürdürmüşlerdir. Ülkelerinde olduğu gibi mal ortaklığına dayalı ticaret yapmışlardır. Beş altı bin dönümlük araziyi beraber sürüp, mahsulü birlikte kaldırmışlardır. Sözünü ettiğimiz o ilk yıllarda, Moritanya'da olduğu gibi para kullanımı çok az olup, mal ortaklığının olduğu kabile dış dünyaya bu nedenle çok fazla açılmamıştır. Çocukları, 1950 yılına kadar okula da gönderilmemiştir. Kozan'da açılan yedi sekiz tane eski yazı merkezine çocuklar gönderilip, bunlardan zeki olanlarına o dönem ilim tahsil ettirilmiştir. Günümüzde, yaşları bir hayli ilerlemiş olan Moritanyalıların anlattığına göre çocuklar uzun yıllar defter yerine Moritanya'dan getirilen ağaç kerestesinden yapılan ve 'levh'[42] denilen bir tahtayı kullanmışlardır.

Trablus'taki Osmanlı gücüne ve Milli Mücadele'ye destek verdiği için Moritanyalılara Adana ve çevresini veren Atatürk'ün gösterdiği ilginin sadece onunla sınırlı olmayıp "Bizim için en büyük minnet Atatürk'ün bizim tekkemizi kapatmamasıydı" diyen Arap kökenli vatandaşımız Ahmet Tanrıkulu, bunu Muhammed Emin Efendi ile Atatürk'ün arasındaki ilişkiye bağlamaktadır. Aydın ve araştırmacı bir insan olan Tanrıkulu; "Arapça ezan yasaklandı, dini tedrisat kapatıldı ama Şıh Efendi'nin camiinde Arapça ezan, Arapça hutbe, Arapça tedrisat hiç kesilmedi. Atatürk bir dönem Jandarma Genel Komutan Vekilliği de yapan Osman Nuri Sarol vasıtası ile görüştü. Hatta bugün kayıp olmasına rağmen Atatürk'le Şıh Efendi'yi birlikte gösteren fotoğraf Moritanyalıların hâlâ dilindedir. Şıh Efendi'nin 'Türk devletinin başında kim varsa ona saygı gösterilecek' vasiyeti müritleri için emir niteliğindeydi. Hem bu vasiyet hem de kabile yaşantısı, Afrika'dan gelen grubun kendini korumasını sağladı. Suç oranının çok düşük olduğu Afrika kolonisinde, suç işleyen biri ayıplanıyor, gerekirse tekkeden uzaklaştırılıyordu." demektedir.

---

[41] İbrahim Kesilmiş, *Yayınlanmamış Tarih Notları,* Adana 2014, s.17.

[42] Levh, kil ile silinip tekrar kullanılma özelliğine sahipti. İsrafi engellemeyi amaçlayan bu tahtanın yaklaşık 50 yıldır kullanılmadığı söylenmektedir.

Şıh Efendi'nin 1954'te vefat etmesinden sonra grubun dış dünyaya açılmaya başladığı bilinmektedir. Türklerle evlilikler yapılmış, düğünlerini Türk adetlerine göre yapmaktadırlar. Arapların yaşadığı civarı köylerde 'sicilleri temiz' Afrikalılara kız vermek bir imtiyaz olarak görüle gelmiştir. Afrika'dan getirdikleri kültür, farklı ırktan ve mezhepten oluşan Anadolu'daki mozaiğin bir parçası olmuştur.

Aksiyon Dergisi yazarı İbrahim Doğan'ın anlattığına göre her ne kadar geleneklerini koruyamamış da olsalar zaman zaman yaşlı Afrikalılar düğünlerde bir Afrika havası estirmekte; def ve darbuka eşliğinde sadece yaşlıların bilebildiği Arap oyunları oynamaktadırlar.

Afrikalıların Adana'ya taşıdıkları yemekler aside, kuskus, şakşuka olarak bilinmektedir. Erkekler, şalvarın üzerine gömlek, kadınlar ise Afrika'daki renkli görüntülerinin aksine siyah ağırlıklı elbiseler giymektedirler. Ahmet Tanrıkulu, Moritanyalıların büyük çoğunluğunun öğretmenliğe yöneldiğini; ancak doktor, mühendis, avukat, veteriner gibi mesleklerde çalışanlar da olduğunu belirtiyor. 1992 yılında daha önce sözünü ettiğimiz Moritanya kökenli Muhammet Kaymak, milletvekili olarak meclise girmiş Arap kökenli vatandaşımızdır. Cezayirliler ise ağırlıklı olarak çiftçilik ile uğraşmaktadırlar.

Moritanya'dan gelenlerin birçoğu milliyetçi çizgidedir. Cemil Meriç, Necip Fazıl, Peyami Safa, İskender Pala gibi yazarları okumaktadırlar. Ahmet Tanrıkulu, "Türkçülük had safhada" diyerek bunu hem Arapça bilmelerine, hem de öğretmenlerine bağlıyor. Hatta Nazım Hikmet için "Farklı dünya görüşlerine sahip olmamıza rağmen onun da bütün kitaplarına sahibim" diyor. Moritanyalıların kitap hayranlığı Türkiye'de başlamıyor. Moritanya'nın ilim merkezi olan Şingeti'de yer alan dinî kitapların yanı sıra felsefe, mantık gibi alanlardaki el yazması kitaplar her ailede yer alıyor. Ahmet Tanrıkulu, Şıh Efendi'nin Moritanya'dan çıktığında aile kütüphanesinden 500'ün üzerinde kitabı da yanında getirdiğini; ancak bunların 1950'lerden sonra korunamadığı için kaybolduğunu söylüyor.[43]

Yaşam biçimleri Türk kültüründen etkilenen Afrikalılar Arap olmalarına rağmen kendilerini Türk gibi, tereddütsüz olarak Türkiye'ye ait olarak görmektedirler. Diğer taraftan Cezayirliler ve Moritanyalılar, babalarının, dedelerinin geldiği toprakları görmeyi arzulamaktadırlar. Cezayir kökenli Hafız Uçar da bu grubun ileri gelenlerinden

[43] İbrahim Doğan, *Aksiyon Dergisi*, 25-31 Ekim 2004, Sayı: 516.

birisidir. Ancak Cezayir'e göçmeye karşı çıkarak, "Buradan oraya göçelim deseler ben şahsen gitmem. Biz buranın çocuğuyuz" demektedir.

Yaptığımız inceleme neticesinde ikinci bölümün "Arap Kökenli Vatandaşların Kozan'a Yerleşmeleri" başlığı altında sunduğumuz mektup örneklerinde olduğu gibi yanlarında yazılı, görsel nesnel veya sözel içerikli dillerini ve kültürlerini yansıtan çok sayıda veri bulunmakta, hatta bunlardan çok daha fazlasının geçen zaman içerisinde çeşitli nedenlerle zayi olduğu vatandaşlarımızca dile getirilmektedir.

3.3. Arapların Kullandıkları Arapçanın Bölge İnsanının Diline Etkisi

Kozan'a gelen birinci nesil Araplardan günümüz itibariyle hayatta olan bulunmamaktadır. Yaşayanlar ise belli oranda Arapçayı kullanırken özellikle üçüncü kuşaklar günlük konuşmalarında daha çok Türkçeyi tercih etmektedir. Arapçayı konuşup anlayabilenlerin yaş ortalaması ağrılıklı olarak 50 ve üzeridir.

Bu vatandaşlarımızın, dil ve kültür olarak büyük ölçüde Çukurova yöresinin özelliklerini kazandığı görülse bile yaşadıkları bölge halkına en azından dil olarak az da olsa etkide bulundukları anlaşılmaktadır. Arapçadan Türkçeye geçen kelime yoğunluğu herkesin malumudur. Bunların varlığını TDK bünyesinde araştırdığımız zaman kolayca görebiliriz. Bu kullanımların ağırlığı yöreden yöreye fark edebilir ancak bu tür Arapça kökenli sözcük ve ifadeler artık dilimize mal olmuş, Türkçeleşmiş durumdadır.

Türkçeye girmiş Arapça kökenli sözcüklerin türü ve yoğunluğunun yöreden yöreye değişebildiğini söylemiştik. Kozan yöresinde bazı Arapça kökenli sözcükler var ki gerek Türk, gerekse Arap asıllı insanlarımız tarafından bu sözcükler başka yörelerde ya hiç kullanılmamakta veya çok nadir kullanılmaktadır. Bir anlamda Kozan ağzı diye isimlendirebileceğimiz bu durumu örneklemek gerekirse; kapıda bekleyen birisine "içeri gir!" anlamında söylenen "dıhıl" sözcüğü bu çeşitten bir kullanımdır. Arapça "girdi" anlamına gelen ve "dehale/دَخَلَ" kökünden türeyen bu kullanım "dühûl/دُخُول" mastarının zaman içinde "dıhıl" formuna dönüşmüş halidir.

Diğer bir örnek de "babal" ve "baba" sözcükleridir. Bu sözcükler "vebule/وَبُلَ" kökünden türemiş olup orijinalinde, "kötü akıbet, sorumluluk" anlamına gelen "vebâl/وَبَال" mastarının değişmiş formudur. Kozan çevresinde, yöre ağzında büyük ünlü uyumuna uygun şekliyle çok sık olarak kullanılan bu ifade "yapılmaması gereken işin yapılmasından doğan suç" anlamıyla kullanıla gelmektedir. Buradan yola çıkacak

olunursa "babalar giyesin" bedduasındaki "babal", vebal anlamındadır. Yöre ağzıyla, "Babal altında kalmak istemiyorsan, gardaşıyın yetimlerinin hakkını verirsin" ve "Verecâm hediyeyi gabul etmessen babalım boynuna" ifadeleri de bu cümledendir.[44]

Öyle anlaşılıyor ki bu tür kullanımlar daha önceden bölgemizde kullanılmazken Arap kökenli vatandaşların etkisiyle oluşmuş veyahut da daha önce kullanılıyor olsa bile kullanım sıklığını artırmıştır.

Her şeyden önce şu bilinmelidir ki yörede az da olsa belli bir yaşın üstündeki Araplarca kullanılan dil Fasih Arapça dediğimiz yazı dili değildir. Fasih Arapça olarak kullanılan ifadeler ancak göçün ilk dönemlerinde yapılan ve bizim de elde ettiğimiz bazı mektup örneklerinde veya günümüzde çeşitli vesilelerle Cezayir ve Libya gibi Arap ülkelerine seyahat edenlerden, gerek anadilini geliştirerek gerekse imam hatip okullarında öğrendiklerine eklemeler yaparak yaptıkları yazışmalardan ibarettir.

3.4. Bazı İfade ve Deyimler

Kozan'da yaşayan Arapların kullandıkları lehçeleri tespit etmek üzere merkez ve köylere tarafımızdan ziyaretler yapılmıştır. Arap asıllı vatandaşlarımızla yapacağımız görüşmelerde kullanılacak şekilde aşağıdaki tablolarda yer alan önceden hazırlanan bazı isim ve tabirleri yöneltilmiştir. Bu sayede onların lehçeleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Görüşmelerde, dil yapısını tespit amacıyla farklı sorular yöneltilmiş olsa da genel olarak bu tablodaki istenilenler değiştirilmemeye gayret edilmiştir. Yaklaşık yüz kişi ile yapılan elde edilen bilgiler analizden geçirilip değerlendirilmek suretiyle hâlihazırda konuştukları lehçeler hakkında bir kanıya varmaya çalışılmıştır.

3.4.1. Tanışma İfadeleri

Farklı diller veya aynı dilin farklı lehçeleri ve ağızları arasında meydana gelen değişimler kendini en çok sık kullanılan tanışma ifadelerinde göstermektedir. Bu bakımdan Kozan yöresinde yaşayan Arap asıllı vatandaşlarımızın konuşma dili ile fasih Arapça kullanımları arasındaki benzerlik ve farklılıkları görmek için önceden hazırlanmış bazı tanışma ifadeleri sorulmuştur. Aşağıda yer alan bu ifadelerin Türkçe ve Arapça fusha ile avamca karşılıkları verilmiştir. Ayrıca bu ifadelerdeki Şam ve Cezayir lehçelerini gösteren kullanımlar parantez içerisinde kısaltmayla belirtilmiştir.

---

[44] Bk. Mehmet Nuri Çamurdan, Kozan Sevdası, "Kozan Ağzı Üzerine Bir İnceleme", *Tarih-Kültür-Sanat-Eğitim ve Edebiyat Dergisi*, Sayı:12, Ağustos 2011, s.59

Türkçe	Fusha	Avamca
Merhaba	مرحباً بكم Merhaben bikum	
Selamün aleyküm	السلام عليكم Es-Selâmu aleykum	سِلام عليكم Silâm aleykum
Günaydın / Hayırlı sabahlar	صباح الخير / صباح النور Sabâhu'l-hayr /Sabâhu'n-nûr	صباح خير / صباح نور Sabah-hayr / Sabah-nûr
İyi akşamlar	مساء الخير/ مساء النور Mesâu'l-hayr / Mesâu'n-nûr	مسا خير / مسا نور Mesa-hayr / Mesa-nûr
Nasılsınız?	كيف حالك؟ Keyfe hâluk	وَاشْرَاك؟(C) / شلونك(Ş)؟ Ve'şrâk / Şilûnek
İyiyim teşekkürler	أنا بخير الحمد لله Ene bi hayrin elhamdu lillâh	لا باس (C) / مليح(Ş) Lâ be's / melîh
Adınız nedir?	ما اسمك؟ Mesmuk	واشْ سمك؟(C) / شو سمك(Ş)؟ Vûş'smek / Şû'smek
Nerelisiniz?	من أين انت؟ Min eyne ent	منْ وَايْنك؟ / من وأيْن إنت؟ Min veynek / Min veyne int
Kaç yaşındasınız?	كم عمرك؟ Kem umruk	قِدَّاشْ عمرك؟(C) / إشقد عمرك(Ş) Kıddâş umruk / işkad umrak
Hoş geldiniz	أهلا وسهلا Ehlen ve sehlen	مرحباً، أهلا(C) / أهلين وسهلين(Ş) Merhaba, ehlen/ehlîn vesehlîn
Hoşça kal	مع السلامة Ma'as-selâmeh	
Görüşmek üzere	إلى اللقاء İle'l-likâ	نلتق Neltekı
...Selam söyle	سلِّم على... Sellim alâ…	اقرا السلام(C) İkrai's-selâm

Yukarda verilen ifadelere dikkat edildiği zaman مع السلامة kullanımında olduğu gibi bazılarının fusha, نلتف örneğinde olduğu gibi bazılarının ise hem Şam hem de Cezayir lehçesindeki kullanımlarının aynı olduğu görülmektedir. Bu durum bir anlamda Kozan Araplarında özgün bir lehçe meydana geldiğini düşündürmektedir.

3.4.2. Günlük Konuşmalar (Emir-İstek-Rica)

Lehçe farkının açıkça görüldüğü alanlardan biri de günlük konuşmaları içeren ifadelerdir. Bariz farkların olduğu kullanımlar yine (Ş) ve (C) kısaltmalarıyla gösterilmiştir. Günlük konuşma ifadeleri çok daha fazla olsa da burada çok kullanılan ve genel bir kanı oluşturabilecek ifadelere yer verilmiştir.

Türkçe	Fusha	Avamca
Nereye gidiyorsun?	إلى أين تذهب / إلى أين إنت؟ ذاهب؟ İlâ eyne tezheb/İlâ eyne ente zâhib	وَايْنَ رُوحْ(C) / واين راح؟ Veyne rûh / veyn râh
Nereden geliyorsun	من أين أنت قادم؟ Min eyne ente kâdim	منْ جِنْتِك(C)؟ Min ci'tîk
Eviniz nerede?	أين دارك؟ Eyne dâruk	وايْن دارك؟ Veyne dâruk
Su verir misin?	يمكنك أن تجيئ بالماء؟ Yümkinuke en tecîe bil'mâ'	اعطنى مايْ(C) / ... ميْ / جيب ماي A'tınî mây / ….mey / Cîb mây
Bana yardım eder misin?	هل يمكنك أن تساعدني؟ Hel yumkinuke en tusâadenî	عوِّينى(C) / عاونّي(Ş) Avvînî / âvinnî
Kapıyı aç	افتح الباب İftehı'l-bâb	حُلّ الباب(C) / فِتاح الباب(Ş) Hulli'l-bâb / fitâhi'l-bâb
Kapıyı kapat	أغلق الباب Ağliki'l-bâb	سكّر باب Sekkir bâb
Buyur otur	تفضل إجلس Tefaddal iclis	رِيِّيحْ(C) / إستريح(Ş) Riyyîh / isterîh
Buraya gel	تعال هنا Te'âl hunâ	أرْوحْ هنا / اَرْوحْ إهْنای Ervah hunâ / ervah ihnây
Aç mısın?	هل أنت جائع؟ Hel ente câi'	رَكْ جوعان؟(C) / جوعان شي؟ Rak cev'ân / cev'âne şîy

Türkçe	Fusha	Avamca
Yemek yedin mi?	هل أكلت الطعام؟ Hel ekelte'-taâm	إكْليتْ İklît
Su içer misin?	هل تشرب الماء؟ Hel teşrabu'l-mâ'	شُرْبِ الماي؟ Şurbi'l-mây
Haydi, çarşıya gidelim.	هيا إلى السوق Heyyen ile's-sûk	هيّاً رُوحْ سوق(C) / ياالله عسّوق(Ş) Heyyen rûh sûk / yallah assûk
Saat kaç?	كم الساعة؟ Kemi's-sâa	قداش ساعة؟ Kıddâş sâah
Anlamı ne?	ما معنى؟ Mâ ma'nâ	وُشْ معنى؟ Vuş ma'nâ

3.4.3. Bazı Hayvan İsimleri

Başlıktan da anlaşılacağı üzere, bu grupta günlük hayatta en çok karşılaşılan hayvan isimlerine yer verilmiştir. Yüz yüze görüşmeler esnasında çok daha fazla hayvan ismi tespit edilmiş olsa da çalışmadan önce belirlenen sorulara sadık kalınmıştır. Sonuçta bu araştırma bir sözlük çalışması niteliğinde değildir.

Türkçe	Fusha	Avamca
Aslan	أسد esed	سبع sübu'
At	حصان Hısân	
Balık	سمك semek	
Balina	حوت hût	

Türkçe	Fusha	Avamca
Çekirge	جرادة cerâde	
Deve	جمل cemel	
Eşek	حمار hımâr	جحش cahş
Fare	فأر fe’r	فارة fâre
Geyik	ايّل eyyel	غزال ğazâl
Güvercin	حمامة hamâme	
Horoz	ديك dîk	
İnek	بقرة bakara	بأرة ba’ra
Karga	غراب ğurâb	
Karınca	نملة nemle	
Kartal	نسْر nesr	صقر sakr
Kedi	هر hirr	إطة itta
Kelebek	فَراشة ferrâşe	
Koyun	ضأن/ غنم da’n/ ğanem	

Türkçe	Fusha	Avamca
Köpek	كلب kelb	
Kurt	ذِئْب zi'b	ديب dîb
Kuş	طائر Tâir	طَيْر tayr
Örümcek	عنكبوت ankebût	
Serçe	عصفور usfûr	دوريّ dûriyy
Sinek	ذباب zubâb	دبانة dubâne
Tavşan	أرنب erneb	
Tavuk	دجاجة decâce	جاجة câce
Yılan	حيّة hayye	
Yengeç	سرطان seratân	

3.4.4. Tabiat Kelimeleri

Bu başlık altında, en çok kullanılan tabiat varlıklarının teleffuzları yer almaktadır. Hayvan isimleri ve tabiat varlıklarının isimlerinin, Kozan Araplarının kullandığı lehçede birbirlerinden çok farklı olmadığı tespit edilmiştir. Bu itibarla fusha ve avamca kullanımları arasındaki farka dikkat çekilmiştir. Fusha ve Kozan avamcası arasındaki ortak olan kullanımlar tek satır altında gösterilmişitir. Bu kullanımlar arasında en dikkat çekenlerden birisi, ses düşmesinin yaşandığı fushadaki kamer/قمر kelimesiyle avamcadaki emer/أمر kelimelerinin teleffuzudur.

Türkçe	Fusha	Avamca
Ağaç	شجر şecer	شجرة şecera
Ay	قمر kamer	أمر emer
Buz	صقيع sakî’	بوظ bûz
Dağ	جبل cebel	
Deniz	بحر bahr	
Dere	جدول cedval	كريك kerîk
Göl	بحيرة buhayra	
Gökyüzü	سماء semâ’	سما semâ
Güneş	شمس şems	
Irmak	نهر nehr	
İlkbahar	ربيع rabî’	
Kar	ثلج selc	تلج telic
Kaya	صخر sahr	
Kış	شتاء şitâ’	شتا şitâ

Türkçe	Fusha	Avamca
Kum	رمْل Raml	
Orman	غابة Ğâbe	
Ot	كلأ kele’	حشيش haşîş
Rüzgâr	ريح rîh	هوا hevâ
Sıcak	سُخْن suhn	حار hârr
Soğuk	بارد Bârid	برْد berd
Sonbahar	خريف Harîf	
Tepe	قمّة kımme	تَلّة telle
Toprak	تراب Türâb	
Yağmur	مطر matar	
Yaz	صيْف sayf	
Yıldız	نجْم necm	نجمة necme

3.4.5. Sayılar

Sayılar konusu, Arapça gramerinde aded-madud, müfret-müenneslik uyumu ve lâmı târif/ال gelip gelmemesi gibi yönleriyle an fazla değişkenlik arzaden konulardan

biridir. Bu yüzden sayıların, Kozan Arapları lehçesindeki ve fusha kullanımları için ayrı başlıklar altında yer verilmeye çalışılmıştır. Sayılar öncelikle sayma sayıları ve sıra sayıları olarak iki kısma ayrılacaktır. Sonra her iki kısım kendi aralarında alt başlıklarla yer lacaktır.

3.4.5.1. Sayma Sayıları

Sayma sayıları kendi aralarında, daha önce bahsedilen aded ve madud arasındaki uyum gereği, altı başlık altında incelenecektir.

3.4.5.1.1. Bir – İki (1-2)

"Bir" sayısı, hem fushada hem de avamcada aynı teleffuz edilmektedir ancak "iki" sayısının avamcadaki teleffuzu dikkat çekmektedir. Zira isnân/إثنان kelimesindeki genel olarak Arapçanın avamca lehçelerinde olduğu gibi hemze düşmekte ve se/ث harfi te/ت olarak teleffuz edilmektedir.

Türkçe	Fusha	Avamca
Bir	واحد vâhid	
İki	إثنان isnân	تنين tıneyn

3.4.5.1.2. Üç – On (3-10) Arası Sayılar

Üç ile on arası sayıların kullanımlarında, beş ve on sıyılarına karşılık geleneler hariç, fushadaki müenneslik tâ'sı/تاء التأنيث avamcada kullanılmamaktadır. Sayıların cümle içerisindeki konumları merfû dahi olsa nasb haliyle kullanılmaktadır.

Türkçe	Fusha	Avamca
Üç	ثلاثة selâse	تلاتِ tilâti

Türkçe	Fusha	Avamca
Dört	أربعة erbea	أربع er’ba’
Beş	خمسة hamse	خمسِ hamsi
Altı	ستة sitte	
Yedi	سبعة seb’a	سبع seb’
Sekiz	ثمانية semâniye	تمانِ tımâni
Dokuz	تسعة tis’a	تسِع tis’
On	عشرة Aşara	

3.4.5.1.3. On Bir – On Dokuz (11-19) Arası

Bu sayıların kullanımında en dikkat çekici nokta aşar/عشر sayısının teleffuzunun aş’/عشْ şeklinde ra/ر harifinin düşürülerek yapılmasıdır.

Türkçe	Fusha	Avamca
On bir	أحد عشر ehade aşar	إداعش iddâ’aş
On iki	اثنا عشر isnâ aşar	إتناعش itnâ’aş

On üç	ثلاثة عشر selâse aşar	تلتداعش tıletdâ'aş
On dört	أربعة عشر erbeate aşar	أربتعش erbataş
On beş	خمسة عشر hamsete aşar	خمستاعش hamsetâş
On altı	ستة عشر sittete aşar	ستّاعش sittâ'aş
On yedi	سبعة عشر seb'ate aşar	سبعتاعش seb'atâş
On sekiz	ثمانية عشر semâniyete aşar	تمنتاعش tımentâ'aş
On dokuz	تسعة عشر tis'ate aşar	تسعتاعش tis'atâ'aş

3.4.5.1.4. Ukûd (Onluk Sayılar)

Kozan Arapları, aşağıdaki onluk sayıların aşağıdaki kullanımında görüldüğü üzere, bu sayıları her halukarda nasb olarak teleffuz etmektedirler. Onlukların ara sayılarındaki teleffuz 1-9 arasındaki kullanımlarına benzemektedir.

Türkçe	Fusha	Avamca
Yirmi	عشرون ışrûn	عشرين ışrîn
Otuz	ثلاثون selâsûn	تلاتين tilâtîn

Türkçe	Fusha	Avamca
Kırk	أربعون erbaûn	اربعين erba'în
Elli	خمسون hamsûn	خمسين hamsîn
Altmış	ستون sittûn	ستين sittîn
Yetmiş	سبعون seb'ûn	سبعين seb'în
Seksen	ثمانون semenûn	تمانين timênîn
Doksan	تسعون tis'ûn	تسعين tis'în
Elli bir	واحد وخمسون vahid ve hamsûn	احدوخمسين ihdev hamsîn
Elli iki	اثنان و خمسون isnân ve hamsûn	اتنيوخمسين itneyuv hamsîn
Elli üç	ثلاث وخمسون selase ve hamsûn	تلاتووخمسين teletev hamsîn
Elli dört	اربع وخمسون erbea ve hamsûn	اربعوخمسين erba'vhamsîn
Elli beş	خمس وخمسون hamse ve hamsûn	خمس وخمسين hamsev hamsîn
Elli altı	ست وخمسون sitte ve hamsûn	ستوخمسين sittev hamsîn

Türkçe	Fusha	Avamca
Elli yedi	سبع وخمسون seb'a ve hamsûn	سبعوخمسين seb'av hamsîn
Elli sekiz	ثماني وخمسون semâniye ve hamsûn	تماني وخمسين timaniv hamsîn
Elli dokuz	تسع وخمسون tis'a ve hamsûn	تسعو خمسين tisa'vhamsin

3.4.5.1.5.Yüz ve Bin (100 – 1000)

Bin sayısı her iki teleffuzda da aynı iken hem Cezayir, hem de Şam lehçesinde yüz sayısı ortak olarak hemzesiz olarak söylenmektedir.

Türkçe	Fusha	Avamca
Yüz	مائة mie	ميّة miyye
Bin	ألف elf	

3.4.5.1.6. Uluslararası Sayılar

Uluslararası sayılar, evrensel kullanımın etkisiyle aynı teleffuz edilmektedir.

Türkçe	Fusha	Avamca
Milyon	مليون milyûn	
Milyar	مليار milyâr	
Trilyon	تريليون trîlyûn	

3.4.5.2. Sıra Sayıları

Sıra sayıları, bilindiği üzere marife olarak kullanılmaktadır ancak aşağdaki kullanımlarda görüldüğü gibi avamcada "ال" takısı olmadan teleffuz edilmektedir.

3.4.5.2.1. Bir – On (1-10) Arası

Türkçe	Fusha	Avamca
Birinci	الاول el-evvel	أول evvel
İkinci	الثاني es-sânî	تاني tânî
Üçüncü	الثالث es-sâlis	تالت tâlit
Dördüncü	الرابع er-râbi'	رابع râbi'
Beşinci	الخامس el-hâmis	خامس hâmis
Altıncı	السادس es-sâdis	سادس sâdis
Yedici	السابع es-sâbi'	سابع sâbi'
Sekizinci	الثامن es-sâmin	تامن tâmin
Dokuzuncu	التاسع et-tâsi'	تاسع tâsi'
Onuncu	العاشر el-âşir	عاشر âşir

3.4.5.2.2. On Bir – On Dokuz (11-19) Arası

11-19 arası sıra sayılarının kullanımında, "ال" takısının olmadığı ve عشر sayısının tam teleffuz edilmediği görülmektedir. Ayrıca, eril ve dişil kullanım farkına avamcada dikkat edilmemektedir.

Türkçe	Fusha	Avamca
On birinci	الحادي عشر el-hâdî aşar	حادي عش hâdî aş
On ikinci	الثاني عشر es-sânî aşar	تاني عش tânî aş
On üçüncü	الثالث عشر es-sâlis aşar	تالت عش tâlit aş
On dördüncü	الرابع عشر er-râbi aşar	رابع عش râbi aş
On beşin inci	الخامس عشر el-hâmis aşar	خامس عش hâmis aş
On altıncı	السادس عشر es-sâdis aşar	سادس عش sâdis aş
On yedinci	السابع عشر es-sâbi' aşar	سابع عش sâbi' aş
On sekizinci	الثامن عشر es-sâmin aşar	تامن عش tâmin aş
On dokuzuncu	التاسع عشر et-tâsi' aşar	تاسع عش tâsi' aş

3.4.5.2.3. Ukûd (Onluklar)

"ال" takısı olamadan yapılan teleffuz, onluk sayıların hepsinde kendini göstermektedir.

Türkçe	Fusha	Avamca
Yirminci	العشرون el-ışrûn	عشرين ışrîn
Otuzuncu	الثلاثون es-selâsûn	تلاتين tılâtîn
Kırkıncı	الاربعون el-erbeûn	أربعين erbain
Ellinci	الخمسون el-hamsûn	لخمسين 'l-hamsîn
Altmışıncı	الستون es-sittûn	ستين sittîn
Yetmişinci	السبعون es-seb'ûn	سبعين seb'în
Sekseninci	الثمانون es-semânûn	تمانين tımânîn
Dokuzuncu	التسعون et-tis'ûn	تسعين tis'în

3.4.5.2.4. Saatler

Bu başlık altında gösterilecek olan saatlerin teleffuzunun avamcada "ال" takısı olmadan yapıldığı görülmektedir. Zira saatler Arapçada sıra sayıları ile ifade edilmekte olup îrabtaki mahalli ne olursa olsun Kozan Arapları bu sayıları da mansub olarak teleffuz etmektedirler. Ayrıca saatlerin fusha kullanımında saat/الساعة kelimesi sayıdan önce gelirken avamcada sayıdan sonra yer almaktadır.

Türkçe	Fusha	Avamca
Saat bir	الساعة الواحدة Es-sâatu'l-vâhide	ساعة وحدي Sâ'a vahdi
Saat iki	الساعة الثانية Es-sâatu's-sânîye	ساعة تنتين Sâ'atınteyn
Saat üç	الساعة الثالثة Es-sâatu's-sâlise	ساعة تلات Sâ'a tılâti
Saat dört	الساعة الرابعة Es-sâatu'r-râbia	ساعة أربع Sâ'a erbea
Saat beş	الساعة الخامسة Es-sâatu'l-hâmise	ساعة خمس Sâ'a hamsi
Saat altı	الساعة السادسة Es-sâatu's-sâdise	ساعة ستة Sâ'a sitti
Saat yedi	الساعة السابعة Es-sâatu's-sâbia	ساعة سبعة Sâ'a seb'a
Saat sekiz	الساعة الثامنة Es-sâatu's-sâmine	ساعة تمان Sâ'a tımâni
Saat dokuz	الساعة التاسعة Es-sâatu'l-tâsia	ساعة تسعة Sâ'a tıs'a
Saat on	الساعة العاشرة Es-sâatu'l-âşira	ساعة عشرة Sâ'a aşra
Saat On bir	الساعة الحادي عشر Es-sâatu'l-hâdî aşar	ساعة إحداعش Sâ'a ihdâaş
Saat On iki	الساعة الثاني عشر Es-sâatu'l-sânî aşar	ساعتناعش Sâ'a ıtnâaş

3.4.5.3. Orantılar

Orantı sayılarından bazıları, genel bir kanıya varacak şekilde aşağıdaki örnekleriyle verilmiştir.

Türkçe	Fusha	Avamca
Tam	تام / كامل Tâm / kâmil	تام / فول Tâm / fûl
Yarım	نصف Nısf	نُص Nus
Üçte bir	ثلث Sülüs	تلت Tılıt
Dörtte bir	رُبُع Rubu’	
Yüzde yirmi	عشرون فى المئة Işrûne fi’l-mie	عشرين بالمية Aşrîne bi’l-miye
Yüzde yüz	مائة فى المئة Mie fi’l-mie	مي بالمية Miye bi’l-miye

3.4.6. Alet-Edevat Kelimeleri

Arap asıllı vatandaşların lehçelerini tespit etmede yararlandığımız konu başlıklarından olan alet-edevat isimlerinde dikkat çeken kelimeler balta, çekiç ve soba gibi kullanımlardır. Günlük işlerde çokça kullanılan bu isimlerin artık Türkçe kullanımlarına yakın bir teleffuzunun yapıldığı görülmektedir.

Türkçe	Fusha	Avamca
Anahtar	مفتاح miftâh	
Araba	سيارة Seyyara	

Türkçe	Fusha	Avamca
Ayna	مرآة mir’ât	مراي mirây
Balta	فأس fe’s	كزمة kazma
Bıçak	سكين sikkîn	
Buzdolabı	ثلاجة sellâce	تلاجة tillâce
Çatal	شوْكة şevke	شُوكة şûka
Çekiç	مِطرقة mitraka	جاكوج câkûc
Çivi	مسمار mismâr	
Dolap	خِزانة hızâne	
Kaşık	ملعقة mil’aka	خاشُوق hâşûk
Kibrit	كبريت kibrît	
Koltuk	أريكة erîke	مخدة mihadde
Masa	طاولة tâvile	
Musluk	صُنبور sunbûr	شربة şirbe
Ocak	مَوْقد mevkıd	صوبة sûba
Orak	منجل mincel	
Radyo	إذاعة izâ’a	راديو radyû

Türkçe	Fusha	Avamca
Saat	ساعة sâ'a	
Tabak	طبق Tabak	
Tarak	مِشْط Mışt	مُشْط muşt
Televizyon	تلفاز Tilfâz	تلفزيون tilfüzyûn
Testere	منشار Minşâr	
Teyp	مسجل Müseccil	مسجلة müseccile
Ütü	مكواة Mikvâh	مكوا mikvâ
Yastık	وسادة Visâde	مُخدّة muhadde
Yatak	مضجع madca'	فراش firâşe

3.4.7. Giyecek-Takılar

Türkçe	Fusha	Avamca
Atkı	لحمة Luhme	
Ayakkabı	حذاء hızâ'	قندرة kındera
Bilezik	اسوار esvâr	سِوّارة sivvâra
Ceket	ستْرة sitra	جاكيت câkît
Cübbe	جبة Cübbe	

Türkçe	Fusha	Avamca
Çorap	جُراب curâb	جِراب cirâb
Düğme	زرّ zürr	ثقب sekıb
Eldiven	قُفّاز kuffâz	كُفوف kufûf
Entari	فستان fistân	
Eşarp	خِمار hımâr	غطّة ğutta
Etek	تَنُّورة tennûra	
Gömlek	قميص kamîs	
Gözlük	نظّارة nazzâra	
Kemer	قِشاط kışât	
Kolye	قِلادة kılâde	لوّاحة levvâha
Kuşak	نطاق nitâk	
Küpe	قُرْط kurt	حلقة hılka
Pantolon	بَنْطلون bentulûn	
Pijama	منامة menâme	بيجامة bîcâma
Sarık	عمامة ımâme	

Türkçe	Fusha	Avamca
Şalvar	سروال sirvâl	شروال şervâl
Terlik	نعل na'l	شحاطة şuhâta
Tişört	فانلّا fânilâ	شورط şûrt
Toka	إبْزيم ibzîm	حبسة hısbe
Yüzük	خاتم Hâtem	
Yaka	زِناق zinâk	عناق ınâk

3.4.8. Yiyecek-İçecek Kelimeleri

Bu kısımdaki kullanımlar, genel olarak fusha kullanımlara yakın görünmektedir. Daha kolay bir genelleme için günlük hayatta en çok kullanılan yiyecek ve içecek isimlerine yer verilmiştir.

Türkçe	Fusha	Avamca
Armut	إجّاص iccâs	عرموط armût
Arpa	شعير şaîr	
Buğday	قمح kamh	أَمح emh
Domates	بندورة Bandûra	
Ekmek	خبز hubz	

Türkçe	Fusha	Avamca
Elma	تفاح tuffah	
Et	لحم lahm	
Fasulye	فصولية fâsulye	فاصوليا fâsulyâ
Hamur	عجين acîn	
Karpuz	بطيخ battîh	جبس cıbs
Kavun	شمامة şemâme	بطيخ battîh
Maydanoz	بقدونس bakdûnes	بأدونس be’dûnes
Mercimek	عدس ades	
Mısır	ذَرة zurra	بليلة belile
Nane	نعناع na’nâ’	
Nohut	حِمُّص hımmas	حمص hums
Patates	بطاطا batâtâ	
Peynir	جُبن cubn	جِبن cibn
Sarımsak	ثَوم sevm	ثُوم tûm
Soğan	بصل besal	
Su	ماء mâ’	مَي may

Türkçe	Fusha	Avamca
Süt	حليب halib	
Şeker	سكر sukker	
Tuz	ملح hmil	
Üzüm	عنب ıneb	
Yağ	زيت zeyt	
Yemek	طعام ta'âm	أكل ekl
Yumurta	بيض bîyz	

3.4.9. Zaman-Zarf-Sıfat Kelimeleri

Dil ve lehçelerde zaman, zarf ve sıfatların kullanımı önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle Kozan Araplarının lehçelerini daha iyi anlamak adına aşağıda yer alan bu türden bazı ifadeler örneklendirilmiştir.

Türkçe	Fusha	Avamca
Gece	ليل leyl	
Gündüz	نهار Nehâr	
Öğlen	ظهر zuhr	ضُهر duhr

Türkçe	Fusha	Avamca
Akşam	عشاء ışâ’	عشا ışâ
Sabah	صباح sabâh	صبح subh
Yarın	غدا ğaden	بُكرة bukra
Dün	بارح (أمس) ems (bârih)	بَارِح bârih
Hafta	أسبوع usbû’	
Yıl	سنة sene	
Mevsim	موسم mevsim	فصل fasl
Geçmiş	ماض mazî	
Gelecek	قادم kâdim	جاي câyî
Ne zaman?	متى metâ	متة mete
Önce	قبل kabl	أَبل ebl
Sonra	بعد ba’d	بعْدَ ين ba’deyn

Türkçe	Fusha	Avamca
Beraber	معاً mean	سوى sevâ
Belki	ربما rubemâ	بلكي belkî
Dar	ضيق dayk	
Geniş	واسع vâsi’	
Uzun	طويل tavîl	
Kısa	قصير kasîr	قصيرة kasîra
Yaşlı	مسنّ musinn	إختيار ihtiyâr
Genç	شابّ şâb	شباب şebâb
Çocuk	صبي/ طفل/ ولد sabî / tıfl / veled	ولْد vild
Şişman	سمين/ بدين semîn / bedîn	سمين semîn
Beyaz	أبيض ebyad	
Siyah	أسود esved	
Mavi	أزرق ezrak	أزرأ ezra’

Türkçe	Fusha	Avamca
Yeşil	أخضر ahdar	
Sarı	أصفر asfar	
Kırmızı	أحمر ahmer	
Olumsuzluk eki	ما / ليس mâ / leyse	مو / مِشْ mû / mış

3.4.10. Akrabalık Kelimeleri

Türkçede, zengin bir dağarcıkla kullanılan bazı akrabalık ifadelerinin fusha ve Kozan avamcasındaki karşılıklarına yer verilmiştir.

Türkçe	Fusha	Avamca
Amca	عم amm	
Anne	ام um	ماما mâmâ
Arkadaş	صديق sadîk	صَحْب / رفيق sahb / rafîk
Baba	اب eb	بابا bâbâ
Damat	عريس arîs	عرّيس arrîs
Dayı	خال hâl	

Türkçe	Fusha	Avamca
Dede	جد cedd	
Enişte	صهر sahr	إنْسِيب insîb
Erkek Kardeş	أخ eh	
Evlilik	زواج zevec	جيزة cîze
Gelin	عروس arûs	عروسة arûse
Hala	عمة amme	عَمْتِ amti
Karı	زوجة zevce	مَرْت merti
Kayın Ana	حماة hamâ	حماي hamây
Kayın Baba	حمّ ham	حماي hamây
Kayın Birader	نسيب nîsib	
Kız	بنت bint	طفلة / صبية tıfle / sabiyye
Kız Kardeş	أخت uht	
Koca	زوج zevc	راجل مرت / جوز râcil mart / cevz

Türkçe	Fusha	Avamca
Oğul	ابن ibn	
Soy	عرق ırk	نَغْبة nağbe
Sülale	قبيلة kabîle	سلالة- قبيلة sülâle / kabile
Sütanne	أم المرضعة ummu'l-murdıe	
Sütkardeş	رضيع radî'	أرضيع erdî'
Teyze	خالة hale	خَالْتِ hâlti
Torun	حفيد hafîd	
Yeğen	ابن الاخ ıbnu'l-ah	وِلْد vild
Yenge	زوجة الاخ/الخال/العمّ zevcetu'l-ah/hâl/amm	مرت الاخ marti'l-ah/hâl/amm

3.4.11. İnsan Bedeni İle İlgili Kelimeler

İnsan vücudu ve azaları ile ilgili kelimeler de günlük hayatta en çok kullanılan ifadeler arasındadır. Bu nedenle aşağıda yer alan bu türden kelimelere yer verilmiştir

Türkçe	Fusha	Avamca
Ayak	رجل ricl	

Türkçe	Fusha	Avamca
Bacak	ساق sâk	فَحْص fahs
Baş	رأس ra’s	راس râs
Bel	خصر hasr	
Bıyık	شارب şârib	شَلقام / شوراب şelkâm / şevârib
Bilek	رُسْغ rusğ	رسغ rasğ
Burun	أنف enf	نُفّ nuff
Dil	لسان lisân	
Dirsek	كوع / مرفق kû’ / mirfak	كوع kû’
Diş	سن sinn	
Diz	رُكبة rukbe	
Dudak	شفة şefe	
El	يد yed	إيد iyd
Göğüs	صدر sadr	

Türkçe	Fusha	Avamca
Göz	عين ayn	
Karın	بطن batn	كِرْش kirş
Kaş	حاجب hâcib	
Kirpik	هدب hedb	
Kol	ذراع / ساعد zirâ’ / sâid	ضِراع dırâ’
Kulak	أذن uzn	أدن udn
Omuz	كتف ketif	
Parmak	إصبع isba’	
Saç	شعر şa’r	
Sakal	لحية lıhye	دقن dakn
Sırt	ظهر zahr	ضهر dahr
Tırnak	ظفر zafr	ضُفر dufr
Topuk	عقب akab	
Yüz	وجه vech	وش veş

3.4.12. Modern Araç-Gereç İfadeleri

Yaklaşık yüz yılı aşan bir süre önce söz konusu bölgeye gelip yerleşmiş olan insanlara, çıkıp geldikleri zaman ve mekân düşünüldüğüde modern araç-gereç kelimeleri sormak mantıksız gelebilir. Ancak çalışmanın bir yönü de bu insanların günümzde yaşadıkları yöreyle olan etkileşimlerini görebilmek olduğu için bu başlık altında sorular sorulmuştur.

Türkçe	Fusha	Avamca
Apartman	عمارة ımâra	بيناية binâye
Bilgisayar	حاسوب hâsûb	كمبيوتر kimbiyûter
Buzdolabı	ثلاجة sellâce	تلاجة tellâce
Cadde	شارع şâri’	حارة hârra
Cep Telefonu	هاتف نقال hâtif nâkil	موبيل mûbîl
Dizi	مسلسل muselsel	
Dondurma	بوزة bûza	
Elektrik	كهرباء kehrubâ’	
Film	فلم film	

Türkçe	Fusha	Avamca
İnternet	إنترنت ınternet	
Kola	كولا kula	
Makine	ماكينة mâkîne	
Otobüs	حافلة hâfile	باص bâs
Saat	ساعة Sâ'a	
Sigara	سيجارة sîcâra	دخان duhhân
Taksi	تاكسى tâksî	تكسي taksî
Telefon	هاتف hâtif	تلفون tilfûn
Televizyon	تلفزيون tilfizyun	
Traktör	جرار cerrâr	تركتور traktûr
Tren	قطار kıtâr	
Uçak	طائرة târia	طيارة tayyâra

3.4.13. Çok Kullanılan Diğer Bazı İfadeler

Türkçe	Fusha	Avamca
Almak	أخذ ahz	أخد ahd
Aptal	إمر imra	مسطول mestûl
Asla!	قطعا kıtâ’	مش ممكن muş mumkin
Bahçe	حديقة hadîka	خَوُوش havûş
Çirkin	قبيح kabîh	وسخ vesh
Deli	مجنون mecnûn	مسطول mestûl
Evet!	أجل ecel	أي والله ey wallaâh
Gelmek	جاء câ’	إيجة îce
Gitmek	ذهب zeheb	راح râh
Güzel!	طيب / حسن tayyib / hasen	دكتور duktûr
Hangi?	ايّ eyye	أي ey

Türkçe	Fusha	Avamca
Harika!	عجيبة acîbe	
Hayır!	لا lâ	
Herkes	كل واحد küll vâhid	
İçmek	شرب şurb	
İğrenç!	نكير/ مُقْرف nekîr / mukrif	وسخ vesh
İleri	امام emâm	إدام idâm
İyi!	جيد ceyyid	مليح melîh
Kaç Lira/Kaça	بكم bikem	أخرس ahras
Kaç Tane!	كم عددا kem adedâ	أديش eddîş
Kim?	من men	مين miyn
Konuşmak	تكلم tekellum	إحكي ihkî
Koşmak	سعى seâ	بسرعة bisura’

Türkçe	Fusha	Avamca
Nasıl!	كيف keyfe	أشلونك işlûnek
Ne Kadar Güzel!	حبّذا / ما اجمل habbe zâ / mâ ecmel	أديش مليح eddîş melîh
Nerede?	أين eyne	وين veyn
Niçin?	لماذا limâzâ	ليش lîş
Okumak	قراءة kırâ'a	
Oturmak	قعد kaade	
Ölmek	مات mâte	
Sevmek	حب habbe	
Tabi Ki!	لا بد lâ budde	لَكن lekin
Ucuz	رخيص rahîs	إرخيص irhîs
Vermek	أعطى a'tâ	هات hâti
Yazmak	كتابة kitâbe	
Yemek	أكل ekele	

3.4.14. Deyim Ve Atasözleri

Türkçe	Fusha	Avamca
Aç tavuk rüyasında kendini darı ambarında görürmüş	الدجاجة الجائعة ترى في منامها أنها في مستودع الذرة Ed-decâcetu'l-Câiatu terâ fî menâmihâ ennehâ fî mustevda'i-zürra	الجيجة الجوعانة بتشوف مستودع الدرة بالمنام. Al-cice l-cuuaneh bitşuuf mustevda s-dura bilmenanam
Aç ayı oynamaz	الدب الجائع لا يستطيع اللعب Ed-dubbu'l-Caiu lâ yestetîu'l-lu'be	الدب الجوعان مابيحسن بيلعب Addub vuuan ma biyehsun biyalab
Son gülen iyi güler	مَنْ يَضْحَكُ كَثِيراً يَضْحَكُ أَخِيراً Men yedhaku kesîra yedhaku ahîra	ألي بيضحك آخر شي بيضحك أكتر شي, Elli biyuthak âhar şiy viyithak ekser siy
Besle kargayı oysun gözünü	سَمِّنْ كَلْبَكَ يَأْكُلَكَ Semmin kelbek ye'kuluk	سمن كلبك بياكلك Semin kelbek biyekulek
Kızım sana söylüyorum! Gelinim sen anla	إِيّاكَ أَعْنِي وَاسْمَعِي يَا جَارَّة İyyâke a'nî vesmaî yâ cârra	الكلام ألك ياجارة سمعي ياكنة Alkelam elek ya câre semi yakine.
İki cambaz bir ipte oynamaz	لا يَجْمَعُ سَيفانِ فِي غِمْدٍ Lâ yecmeu seyfâni fî ğımd	راسين ع مخدة وحدة مابينجمعوا. Raseyn a' mıhadde vahte ma biyuncemuu.
Her güzelin bir kusuru vardır	لِكُلِّ حَسَنٍ عَائِبٌ Likulli hasen âib	القمر بينعاب. Alkamer viyunâb.
Bugünün işini yarına bırakma	لا تُؤَخّرْ عَملَ اليَومِ لِغَدٍ Lâ tuahhir amele'l-yevm liğad	لاتأجل شغل اليوم لبكرة. La tueccil şuğul yevm li bukra.

Türkçe	Fusha	Avamca
Ak akçe kara gün içindir	النّقدُ (القِرشُ) الأبيضُ يَنفعُ في اليَومِ الأسْود En-nagdu (elkırşu)'l-ebyad yenfeu fî'l-yemi'l-esved	خبي قرشك الأبيض ليومك أسود Habi kışak elebyada liyevmik eswad.
Yalancının mumu yatsıya kadar yanar	حَبْلُ الكَذِبِ قَصِيرٌ Hablu'l-kezib kasîr	حبل الكذب قصير. Habil kizb kasiir.
Son pişmanlık fayda vermez	لاَ يَنفعُ النَّدم بَعدَ العَدَم lâ yenfeu'n-nedim bade'l-adem	الندم بعد العدم مابينفع. E-nedem bade ladem ma biyenfau'
Ne ekersen onu biçersin	ما تَزرَع تَحصُده Mâ tezra' tahsudhu	متل مابتزرع بتحصد. Miti ma birezra' bituhsid
Memnuniyetle, baş üstüne!	على الرأس والعين Ale'r-ras ve'l-ayn	ع راسي وعيني. A rasi ve ayni.
Bir taşla iki kuş vurdu	أصاب عُصفوريْن بِحجرٍ واحدٍ Esâbe usfûreyn bihacer vâhid	منضرب عصفورين بحجر Mindarib usfurayn bihcur.
Çocukluğundan beri, küçüklüğünden beri	مُنْذ نُعُومَةِ أَظافِرِهِ Munzu nuûmeti ezfârihî	من نعومة أضافيرو Min neûme adâfîru.
Kurşun sıkmak, ateş etmek	أطلق النارَ علي... Etlaka'n-nâra alâ…	ضرب عليي رصاص Darb alyi rasas
Bıçak kemiğe dayandı, iş çığırından çıktı	بلغ السيْل الالزُبى Beleğa's-seylu'z zubâ	بلغ السيل الزبى طفح الكيل. Beliğ e-seyl es-zebi tafehe-lkîl
Dünya gözünde karardı	اسودت الدنيا فى عينيه İsveddet'i-dünyâ fî ayneyh	اسودت دنيا بعيونو. İsvedde dunya biuyûnu

Türkçe	Fusha	Avamca
Kendi işimi kendim görürüm	ما حكّ ظهرى مثلُ يدى Mâ hakka zuhrî mislu yedî	ماحك جلدك متل ضفرك. Ma hek cildek mitil dıfrak.
İşler karıştı	اختلط الحابلُ بالنابل İhtalata'l-hâbilu bi'n-nâbil	خلط عباس بدباس. Hallat Abbas bidubbâs
Hep kendine doğru yontmak	كلٌّ يجرُّ النار الى قُرْصه Kullun yecurru'n-nâra ilâ kursih	كل واحد بشد الحبل لطرفو. Kul vahid bişuddu a-lhabl litarafu.

Yukarıdaki tablolarda yönelttiğimiz sorulardan ve diğer incelemelerimizden vardığımız neticeye itibarıyla gördük ki Arapçasını medya, seyahat veya özel çabalarıyla ilerletenlerin haricinde fasîh/fushâ neredeyse konuşulmamaktadır. Diğerlerinin kullandığı avamca ise daha çok Şam ve bir miktar Cezayir lehçesidir. Hatta bu iki lehçenin izlerini aynı kişiler aynı anda gösterebilmektedir. Başka bir deyişle aynı kişi hem Şam lehçesinin ifadeleri, hem de Cezayir lehçesinin ifadelerini kullanabilmektedir. Bu durum kanaatimizce iki nedene dayanmaktadır. Birincisi, ilk kuşakların farklı ülke ve yörelerden çıkıp gelmiş oldukları için yıllar içerisinde dışa kapalı bir halde kendi aralarındaki yoğun iletişimin sonucu olarak lehçe bakımından birbirlerini etkilemeleridir. Diğer bir neden ise Moritanya'dan başlayıp Kozan ile sonuçlanan ve yaklaşık 25 yıl süren göç boyunca Moritanyalıların bir süre Cezayir ve Libya'da geçici olarak yerleşmeleri, Cezayir ve Libya'dan katılanlarla beraber toplam göç grubunun yine bir süre Ürdün ve Şam civarında yerleşerek buranın halkından etkilenmiş olmalarıdır. Bu süre içerisinde özellikle genç nesillerin etkilenmiş olması pek muhtemeldir. Küçüklerin, gittikleri yerin ağız ve şivesini kısa sürede kapıvermeleri bilinen bir gerçekliktir. Sonra bu neslin gelip yerleştikleri yöremizde, bu iki lehçenin varlığını karışık halde sürdürmelerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü bu genç kuşak, bir sonraki nesle dili aktaran ve şu an için çalışmamıza kaydettiğimiz ve yok olmaya yüz tutmuş Arapçanın Kozan civarındaki yaşlanmış temsilcileridir.

3.5. Şahıslara Göre Çekimli İfadeler

Türkçede olmasa da İngilizce, Fransızca ve özellikle de Arapça gibi dillerde eril ve dişil başta olmak şahıslara göre çekimli ifadeler bulunmaktadır. Çekimli ifadeler

Arapçada kenidini daha ziyade zamirler ve fiillerde göstermektedir. Zamirler ve fiil çekimlerinin Kozan Arapları fushasındaki durumu aşağıda yer alan başlıklar altında incelenmiştir.

3.5.1. Zamirler

Zamirlerin kullanımı özellikle Arapçada geniş yer tutmaktadır. Özellikle ikili zamirlerin varlığı, Arapçanın en bariz özelliklerinden biridir. Kozan Araplarının bu zamirleri nasıl kullandıklarını anlamak üzere zamirler, ayrı zamirler ve bitişik zamirler olarak ele alınacak ayrıca zamirlerin iyyâ/إيّا ile kullanımına değinilecektir.

3.5.1.1. Ayrı Zamirler

Kozan Araplarının lehçesinde, Fasih Arapçada 14 olan zamir sayısı sekizdir. İkili ifadelere yer verilmezken çoğullarda da eril ve dişil kullanımlar eril olarak ortak kullanılmaktadır. Fakat tekil ifadelerde özellikle eril ve dişil ayrıma dikkat edilmektedir.

	Tekil/مفرد	İkili/مثنى	Çoğul/جمع
Eril/مذكر 3.Şahıs/غائب	هُوَّ huvve	هُمُّو Hummu	هُمّو hummu
Dişil/مؤنث 3.Şahıs/غائبة	هِيَّه hiyye	همو Hummu	همو hummu
Eril/مذكر 2.Şahıs/مخاطب	إِنتَه inte	إنتُو İntu	إنْتُو intu
Dişil/مؤنث 2.Şahıs/مخاطبة	إنتِي intiy	إنتُو İntu	إنتُو intu
Ortak/مشترك 1.şahıs/متكلم	أنا/أنِي Ene/eni	إِحْنا/حِنَّا İhna/hinna	إِحْنا/حِنَّا İhna/hinna

3.5.1.2. Bitişik Zamirler

Tespit edebildiğimiz kadarıyla sim tamlamalarında (izafet) kullanılan bitişik zamirlerin ikilisi (müsenna) kullanılmamaktadır. Bunun yanında çoğul م/mim'leri de و/vav'a dönüştürülerek mazi fiil çekimine benzer bir hal almıştır. Bunun yanında بيتكِ ifadesinde olduğu gibi çekilmemesi gereken sesleri med ile söylemektedirler.

	Tekil/مفرد	İkili/مثنى	Çoğul/جمع
Eril/مذكر 3.Şahıs/غائب	بيتو beytu	بيتهو beytuhû	بيتهو beytuhû
Dişil/مؤنث 3.Şahıs/غائبة	بيتها beytuhâ	بيتهو beytuhû	بيتهو beytuhû
Eril/مذكر 2.Şahıs/مخاطب	بيتك Beytuk	بيتكو beytuku	بيتكو beytuku
Dişil/مؤنث 2.Şahıs/مخاطبة	بيتُكِي beytukiy	بيتكو beytuku	بيتكو beytuku
Ortak/مشترك 1.şahıs/متكلم	بيتي beytiy	بيتنا beytuna	بيتنا beytuna

3.5.1.3. İyya/إيا İle Zamirlerin Kullanımı

Fasih Arapçada إيا, birişik zamirlerin önüne gelerek fiil cümlelerinde إياك نعبد örneğinde olduğu gibi vurgu amaçlı olarak kullanılmasına rağmen Kozan Arap lehçesinde ayrı zamir olarak kullanılmaktadır. Örnek: " شفتُ أياك Seni gördüm" ve " أني وإياك/Ben ve sen" Bu ifadeler Fasih Arapçada رأيتك ve أنا وأنت şeklindedir.

3.5.2. Fiil Çekimleri

3.5.2.1. Mazi (Geçmiş Zaman) Çekimi

Kozan Araplarının konuştukları Lehçelerinde, birinci şahıs, ikinci şahıs ve üçüncü şahıs dişil mazı fiil çekimlerinde neredeyse hep aynı kip kullanılmaktadır. Tu ـُ, te ـَ ve ti ـِ fail zamirlerinin bitiştiği mazi kipi ile müennselik açık ta/تْ dı bitişen fiil kalıpları ketebit/كَتَبِتْ şeklinde kullanılmaktadır. Aynı şekilde aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere 2. Çoğullar için كَتَبْتُو şeklinde tek bir çekim kipi kullanılmaktadır.

أنتَ كتبتَ	إِنْتَه	كَتَبِتْ ketebit
أنتِ كتبتِ	إِنتِ	
هِيَ كتبتْ	هِيَّه/هِيَّا	
أنا كَتَبْتُ	أنا/أنِي	
أنتُما	كتبْتُمَا	أَنْتُو كَتَبْتُو
أَنْتُمْ	كَتَبْتُمْ	
أَنتُنَّ	كَتَبْتُنَّ	

Mazi olumsuz fiili çekimleri genellikle kipin başına, ما رأي ,ما كتبوا gibi ma/ما olumsuzluk edatı getirilerek yapılmaktadır. Ancak bazen, özellik Kuran kursu ve meslek lisesinde okumuş üçüncü kuşak arasında muzari fiil kipinin başına لمْ edatı getirilerek لم يردّوا / cevap vermediler gibi olumsuzluk yapıldığını gördük.

3.5.2.2. Muzari (Geniş Zaman) Çekimi

Kozan'da yaşayan Arap asıllı T.C. vatandaşlarının lehçelerinde muzari/geniş zaman fiil çekiminin aşağıdaki şekilde kullanıldığını tespit ettik. Burada yukarıda mazi fiilin olumlu çekimini verdiğimiz için muzarinin olumsuz çekim tablosunu üstte fushası

hemen altında da avamcası olacak şekilde ile birlikte vermenin uygun olacağını düşündük.

	Tekil/مفرد	İkili/مثنى	Çoğul/جمع
Eril/مذكر 3.Şahıs/غائب	لا/ما يَعْرِفُ وَّ ما بِيعْرِفْ	هما لا/ما يَعْرِفَانِ هُمُّو ما بِيْعْرِفُو	هم لا/ما تَعْرِفُونَ هُمُّو ما بِيْعْرِفُو
Dişil/مؤنث 3.Şahıs/غائبة	هي لا/ما تَعْرِفُ هيَّا ما بِتَعْرِف	هما لا/ما تَعْرِفَانِ هُمُّو ما بِيْعْرِفُو	هُنَّ لا/ما يَعْرِفْنَ هُمُّو ما بِيْعْرِفُو
Eril/مذكر 2.Şahıs/مخاطب	أَنْتَ لا/ما تَعْرِفُ أِنْتَ ما بِيتَعْرِفْ	أَنْتُما لا/ما تَعْرِفَانِ إِنْتِ ما بِتَعْرِفْ	أَنْتُمْ لا/ما تَعْرِفُونَ إِنْتِ ما بِتَعْرِفْ
Dişil/مؤنث 2.Şahıs/مخاطبة	أَنْت لا/ما تَعْرِفِينَ إِنْتِ ما بِتَعْرِفي	أَنْتُما لا/ما تَعْرِفَانِ إِنْتِ ما بِتَعْرِفْ	أَنْتُنَّ لا/ما تَعْرِفْنَ إِنْتِ ما بِتَعْرِفْ
Ortak/مشترك 1.şahıs/متكلم	أَنا لا/ما أَعْرِفُ نا/إِني ما بَعْرِفْ	نَحْنُ لا/ما نَعْرِفُ إِحْنا ما بِيتَعْرِف	

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere ikili fiil kipleri muzari fiil çekiminde de kullanılmamaktadır. 3. dişil şahıs; 3.eril tekil şahıs; 3.eril, dişil ikili ve çoğul şahıs; 2.eril tekil şahış; 2.dişil tekil şahıs; 1.tekil şahıs; 1.çoğul şahıs olmak üzere toplam yedi muzari fiil kipi kullanıldığını tespit ettik.

Arapçada gelecek zaman kipleri muzarinin türevi olduğu için yeni bir başlık açmak yerine burada vermeyi uygun gördük. Kozan Arapları, gelecek zaman kiplerini fushadaki س/se سوف/sevfe edatları ile yapmak yerine, ilki yardımcı fiil niteliğindeki راح/raha fiili ile راح أكتب /rah ektub (yazacağım) şeklinde ikincisi de بدي أكتب/biddi ektub (yazacağım) örneklerinde olduğu gibi yukarıdaki muzari fiil kiplerin başına getirilerek راح/rah ya da بدي/biddi ifadeleri getirilerek yapılmaktadır. Aynı durum gelecek zaman olumsuzunda da kendini göstermektedir. Gelecek zaman olumsuzu fushada olduğu gibi muzari fiilin önüne لنْ/len getirilerek değil de sadece ما بدي أكتب

/ma biddi ektub (yazmayacağım) örneğinde olduğu gibi gelecek zamanı kipini önüne olumsuzluk edatı ما/ma getirilerek yapılmaktadır.

3.5.2.3. Muzari (Şimdiki Zaman) Çekimi

Tespitlerimize göre Kozanda yaşayan Arapların lehçesinde de diğer Arap lehçelerine benzer şekilde şimdiki zaman kipleri fiil kipleri ile değil de isim cümlesi şeklinde yapılmaktadır.

	Tekil/مفرد	İkili/مثنى	Çoğul/جمع
Eril/مذكر 3.Şahıs/غائب	هُوَّ جالِس. O oturuyor Huvve câlis	هُمُّو جالسو. Onlar (ikisi) oturuyor. Hummu calisu.	هُمُّو جالسو. Onlar oturuyor. Hummu calisu.
Dişil/مؤنث 3.Şahıs/غائبة	هِيَّه جالسة. 0 (bayan) oturuyor. Hiyye câliseh.	هُمُّو جالسو. Onlar (ikisi) oturuyor. Hummu calisu.	هُمُّو جالسو. Onlar oturuyor. Hummu calisu.
Eril/مذكر 2.Şahıs/مخاطب	إنتَه جالس. Sen oturuyorsun. İnte câlise	إنتُو جالسو. Siz (ikiniz) oturuyorsunuz. İntu câlisû.	إنتُو جالسو. Siz oturuyorsunuz. İntu câlisû.
Dişil/مؤنث 2.Şahıs/مخاطبة	إنتِي .جالسة. Sen oturuyorsun. İntiy câliseh:	إنتُو جالسو. Siz (ikiniz) oturuyorsunuz. İntu câlisû.	إنتُو جالسو. Siz oturuyorsunuz. İntu câlisû.
Eril Dişil 1.şahıs/متكلم	أنا/أنِي جالس. أنا/أنِي جالسة. Ben oturuyorum: Ene/eni câlis/câlise.	إِحْنا/حِنَّا جالسو. Biz (ikimiz) oturuyoruz. İhna/hinna câlisû.	إِحْنا/حِنَّا جالسو. Biz oturuyoruz. İhna/hinna câlisû.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere şimdiki zaman isim cümlesi olarak yapılmakta ve yine ikili/müsenna kullanımlara yer verilmemektedir. Bunun yanında tekil dişil kullanımlarda özellikle müenneslik belirtilmektedir.

3.5.2.4. Emir Çekimi

Tespit edebildiğimiz kadarıyla aşağıda verildiği şekliyle Kozan yöresinde yaşayan Arap kökenli vatandaşlar fushadaki altı emir kipi yerine üç emir kipi kullanmaktadırlar. Emir çekimlerinde de ikili/müsenna kullanılmamakta olup sadece 2.tekil eril ve dişil ile 2.çoğul şahıs emir kipleri ile emir yapılmaktadır.

	Tekil/مفرد	İkili/مثنى	Çoğul/جمع
Eril/مذكر 2.Şahıs/مخاطب	أَنْتَ اكتُبْ	أَنْتُما اكتُبُوا	أَنْتُمْ اكتُبُوا
Dişil/مؤنث 2.Şahıs/مخاطبة	أَنْت اكتُبي	أَنْتُما اكتُبُوا	أَنْتُنَّ اكتُبُوا

Arapçada nehyi hazır olarak adlandırılan olumsuz emir kipleri de muzari filin 2.şahıs kiplerinin başına nehiy لا/la edatı getirilerek yapılmaktadır. Bu yönüyle fusha ile benzerlik taşımakta iken yine ikili/müsenna kullanımları tespit edemedik.

	Tekil/مفرد	İkili/مثنى	Çoğul/جمع
Eril/مذكر 2.Şahıs/مخاطب	لا تكتُبْ	لا تكتُبُوا	لا تكتُبُوا
Dişil/مؤنث 2.Şahıs/مخاطبة	لا تكتُبي	لا تكتُبُوا	لا تكتُبُوا

3.6. Kozan Arap Lehçesinin Asıllarından İzler

Anadolu topraklarına yerleştikten sonra Kozan yöresinde yaşayan Araplar süreç içerisinde kendilerine özgü lehçelerini oluşturmuşlardır. Onların günümüzde kullandıkları lehçeleri bir şekilde geldikleri yerler olan Cezayir ve Şam lehçelerinin izlerini taşımaktadır. Her ne kadar bütün kullanımları bir lehçeye ait göstermek zor olsa

da, burada Kozan'da yaşayan Arapların bize aktarılan şekliyle bazı ifadelerin Cezayir veya Şam lehçesi ile benzeştiğini tablo olarak vermenin faydalı olacağını düşündük.

3.6.1. Cezayir Lehçesi

Fusha	TürkçeTeleffuz	Anlamı	Avamca	TürkçeTeleffuz
إفريقيا	İfrîkya	Afrika	فَريقيا	Ferîgya
هنالك	Hunâlik	Orası	هيه	Heyyih
هذا	Hâzâ	Bu	هاذايا	Hâzâya
ذالك	Zâlik	O	هاذاك	Hâzâk
هذه	Hâzihi	Bu	هاذى	Hâzay
هؤلاء	Hâula	Bunlar	هاذو	Hâzû
أولئك	Ulâik	Şunlar	هاذوك	Hâzûk
من أين؟	Min eyne	Nerden?	مِنين	Mınîn
الآن	El-ân	Şu anda	دُرك / ظُرك	Duruk / Zuruk
كثير	Kesîr	Çok	بُزاف	Buzâf
الجزائر	El-Cezâir	Cezayir	دَزاير	Dezâyir
ما أَعْرِفُ شَيْئاً	Mâ a'rifu şey'e	Bir şey bilmiyorum	مانِش عارف	Mâniş ârif
ماذا؟	Mâzâ	Ne?	وَشْنو؟	Veşnû
جميل	Cemîl	Güzel	شباب	Şebâb
ليس جميل	Leyse cemîl	Güzel değil	مزعوق	Mez'ûk

ربما	Rubbemâ	Belki	بالاك	Bâlâk
كم؟	Kem	Kaç?	شِحال	Şihâl
لكي	Likey	…İçin	بِئِش	Bi'iş
متي؟	Metâ	Ne zaman?	وَقتاش	Vaktâş
ماذا تفعل؟	Mâzâ tef'al	Ne yapıyorsun?	وَاشْ أدير	Va'ş edîr
أهلا	Ehlen	Hoş geldin	صَحا	Sahâ
ما بك	Mâ bik	Neyin var?	واش بِك	Va'ş bik
كيف حالك؟	Keyfe hâluk	Nasılsın?	واشراك	Va'şrâk

3.6.2. Şam Lehçesi

Arap kökenli vatandaşlarımızın konuştukları Şam lehçesine ait tespit edilen özel kullanımlardan bazıları aşağıdaki şekildedir:

Fusha	TürkçeTeleffuz	Anlamı	Avamca	TürkçeTeleffuz
رَجُل	Racul	Adam	زَلَمى	Zelemî
ماذا تفعل؟	Mâzâ tef'al	Nasılsın?	شُو أخْبار	Şû ahbâr
تَمام	Temâm	İyi	حَسَنا	Hasenâ
ماذا تريد	Mâzâ turîd	Ne istiyorsun?	شُو بِدّكْ	Şû biddek
أُريدُ	Urîd	İstiyorum	بِدِّى	Biddî
ما بِكَ؟	Mâ bik	Ne oldu? / Nen var?	شُو فيكَ	Şû fîk

3.7. Fonetik Değişiklik

Kozan Araplarının kullandıkları lehçede fasih Kuran Arapçasında bulunan bazı seslerde değişiklikler olmuştur. Kanaatimize göre bu değişikler Şam lehçesinden etkilenmeleri ve de çoğunluğun Türkçe konuştuğu bir ortamda yaşamalarından kaynaklanmaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu değişiklikleri aşağıda gösterdik.

Fusha		Anlamı	Kozan Lehçesi	
قَلِيل	Kalîl	Az	أَلِيل	Elil
قَلْب	Kalb	Kalp	أَلْب	Elb
قَلَم	Kalem	Kalem	ألم	Elem
مُقِيم	Mukim	Mukim	مُئِيم	Muim
رائِح	Raih	Giden	رايِح	Rayih
جَائِي	Caî	Gelen	جَايِي	Cayi
يَجِيئ	Yeciu	Geliyor	يَجِيَ/ بَجي	Beci/yaci
ماء	‘Ma	Su	ماي – مِيّ	Miyye/may
الذي/التي	Elleti/ellezî	..ki O	الّي/ يـلّي	Elli
غيرموجود/ ليس	Leyse/ğayr mevcûd	Yok, değil	مِش/ مُو	Mû/mış

3.8. Harfleri Eksilen ya da Fazlalaşan İfadeler

Zaman içerisinde Kozan Araplarının lehçelerinde çeşitli farklılaşmalar olmuştur. Hatta bazen bu durum kendini ses (harf) düşmesi ya da eklenmesi şeklinde kendinin göstermiştir. Kozan Arap lehçesinde tespit edebildiğimiz bazı harf düşmesi ya da eklenmelerine aşağıda işaret edilmiştir.

كيف حالك؟	Keyfe hâluk	Nasılsın?	كَيْفَكْ؟	Keyfek
أَيُّ شَىءٍ؟	Eyyu şey’	Hangisi?	أَيْشْ؟ /أَيْشْ؟	Eyş/eş’
عَلَى	Alâ	Üzerinde	عَ (بِدِّيرح ع عمان)	‘a
فِيهِ/فِيها	Fîhi/fîhâ	İçinde (Var)	فِي (ما فِيشْ)	Fî
ما أَعْرِفُ شَيْئاً	Mâ a’rifu şey’en	Bir şey bilmiyorum	ما بَعْرِفِشْ	Mâ ba’rifiş
شَابٌّ	Şâb	Genç	شَبّ	Şeb
يَكْتُبُون	Yektubûn	Yazıyorlar	ييكْتُبُو	Yîktbû
ما ذا تريد	Mâzâ turîd	Ne istiyorsun?	شو بدّك	Şû biddek

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Dünyada, belli sınırları olup da bağımsız olarak tek bir ırktan oluşan ve sadece bir dilin konuşulduğu, hiç göç almamış homojen bir ülke düşünmek neredeyse imkânsızdır. Bu itibarla Türkiye'de de çok farklı ırk ve dile mensup vatandaşımız bulunmaktadır. Bu insanların ülkemiz sınırları içinde bulunmaları farklı zaman ve nedenlere dayanmakta olup tarihi süreci içerisinde dönemin Osmanlı hâkimiyeti altında bulunan bazı yerlerden göç edip, günümüz Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalan farklı yörelere yerleşmişlerdir. Bazı Arap kökenli vatandaşlarımız da zulüm, askerlik, ilim ve irşat gibi çeşitli nedenlerle Adana'nın Kozan ilçe merkezi ve köylerine gelerek iskân edilmişlerdir.

Günümüz Türkiye'sinde Kozan'da yaşayan Arapların bölgeye yerleşmeleri yaklaşık bir asır öncesine, 1900'lü yılların başına dayanmaktadır. Kozan'da yerleşik Arapların çoğunluğu Moritanya ve Cezayir gibi ülkelerden gelmişlerdir. Özellikle Moritanyalıların gelişleri sırasında onlara yol güzergâhında Cezayir, Libya, Ürdün ve Suriye'den bazı Araplar katılarak onlarla birlikte Kozan'a gelmişlerdir, Libya, Ürdün ve Suriye'den katılanların sayısı Moritanya ve Cezayir'den katılanların sayısına göre daha azdır. Bunlar haliyle başta dilleri olmak üzere beraberlerinde kültürlerini de taşımışlardır. İçinde yaşadıkları toplumun yaşayışına uyum sağlamakla birlikte ana dilleri olan Arapçayı unutmamışlardır. Bu vatandaşlarımız başta aile içindeki günlük konuşmaları olmak üzere kendi aralarında Arapça konuşmayı halen sürdürmektedirler.

Arapçanın fusha ve avamca diye iki yönü Kozan Araplarında da kendini göstermektedir. Kozan'da yaşayan Araplar, asılları ve geliş güzergâhları itibarıyla farklı lehçelerden etkilenerek adeta Kozan'da kendi lehçelerini oluşturmuşlardır. Zira onlar, Cezayir lehçesinde olduğu "cim/ج" sesini "j" sesiyle; Şam lehçesindeki olduğu gibi kâf/ق" sesini ise "elif/ا" sesiyle telaffuz etmektedirler. Bu da kendi lehçelerini korudukları gibi yaklaşık çeyrek asır yaşadıkları Şam'ın lehçesinden etkilendiklerini göstermektedir. Kozan Araplarının lehçeleri esas olarak Cezayir ve Şam lehçelerine dayanmaktadır. Ayrıca Kozan Arapları elde ettiğimiz vesikalara göre yıllarca geldikleri

yerlerle yazılı iletişimlerini sürdürmüşlerdir.

Diğer bütün Arap lehçelerinde olduğu gibi sözlü soru ifadeleri soru edatı olmadan kullanılmaktadır. Örneğin أ أنت طالب؟/ Sen öğrenci misin? veya هل أنت طالب؟ yerine, أنت طالب؟/sen öğrencisin? şeklinde kullanarak ses vurgusu ile cümleye soru anlamı kazandırmaktadırlar. Kuran Arapçası ve resmi Arapçada var olan ikili/müsenna ifadeler, ister zamir bazında ister fiil bazında olsun ihmal edilerek çoğul kiplerinde kullanılmaktadır. Bunun yanında insanlar için kullanılan tekil dişil ifadeler Fasih Arapçaya uygun olarak özellikle vurgulanmakta ve dişil kipiyle söylenilmemektedir. Gelecek zaman kullanımında ise fushadan farklı olarak سve سوفkullanılmayarak راح / râh ile; gelecek zaman olumsuzu da لنedatı kullanmak yerine ما راح veya ما بدي ifadeleri fiilin başına getirilerek yapılmaktadır. Şimdiki zaman fiil çekimleri Fushadaki gibi fiiller ile değil de أنا ذاهِب/ Ben gitmekteyim, örneğinde olduğu gibi isim cümlesiyle ve ism-i fail kalıbı kullanılarak yapılmaktadır.

Kozan Araplarının lehçelerinde, Türkçe konuşulan bir ortamda yaşamalarından dolayı birçok Türkçe kelime bulunmaktadır. "Ütücü" anlamındaki "mekvaci/مكوجي" örneğinde olduğu gibi Türkçe yapım eklerini Arapça kelimelere ekleyerek yeni kelimeler oluşturmaktadırlar. Fiil çekim kiplerinde de değişiklikler oluşturarak genellikle tekil ve çoğul kiplerini kullanmakta olup müsenna (ikili) kipini kullanmamaktadırlar.

Arap toplumu içinde yaşamamaları sebebiyle konuşma dillerinin biraz daha fushaya yaklaştığını görmekteyiz. Kozan yöresinde yaşayan Arapların Arapça okuryazar oranlarının yaklaşık yüzde on olduğunu söyleyebiliriz. Arapça okuma yazma bilenler de daha ziyade dini metin okumaya yönelik olarak öğrenmişlerdir. Dolayısıyla Arap ülkelerine düzenli gidip gelenler veya bir şekilde fasih Arapça düzeyini geliştirenler dışında yazılı metinleri anlayacak seviyede olmadıkları görülmektedir.

4.2. Öneriler

Kozan yöresinde yaşayan belli oranda Arap asıllı vatandaş bulunduğu gibi Adana'nın merkez ve diğer bazı ilçeleri ile Mersin, Antakya gibi Çukurova bölgesi illerinde hiç de küçümsenemeyecek oranda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Araplar bulunmaktadır. Bunların da kültür ve dil yapılarını inceleyen farklı çalışmalar

yapılmasının başta ilim dünyası olmak üzere milli ve evrensel değerlerimiz açısından yararlı olacağını düşünmekteyiz. Çukurova Araplarının dil yapıları hakkında müstakil çalışmalar yapılabilir. Örneğin Mersin'in Tarsus ilçesi veya Adana merkez Akkapı Mahallesinde yaşayan Arapları ve dillerini konu edinen dar alanlı çalışmaların, bölge insanının dil, kültür ve tarihlerini daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağını düşünüyoruz. Buralarda yaşayan Arap asıllı vatandaşlarımızın ana dilleri Arapça ile resmi dil Türkçe karşılıklı etkileşimi, kelime transferi, hatta yapım ve çekim eklerinin diğer dillerde kullanımları incelenebilir. Arapça okuma yazma öğrenmemelerinin sebepleri araştırılıp imkânlar dâhilinde resmi ya da özel Arapça okuma yazma kursları düzenlenebilir. Yöre Araplarının şiir, hikâye ve halk deyişleri gibi sözlü ve varsa yazılı edebiyatları incelenerek tespit edilebilir.

KAYNAKÇA

Alp, Musa (2011), Farklı İki Açıdan Arapça: Fusha ve Avamca, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 2, s.87-109, Adana.

Büchner, V.F. (2001), *İslam Ansiklopedisi*, MEB Yayınları, Eskişehir.

Çamurdan, Ahmet Cevdet (1972), *Cumhuriyetin Ellinci Yılında Kozanı Tanıyalım*, Ankara.

Çamurdan, Mehmet Nuri (2011), Kozan Sevdası, "Kozan Ağzı Üzerine Bir İnceleme", *Tarih-Kültür-Sanat-Eğitim ve Edebiyat Dergisi*, Sayı 12, s. 44-59, Adana.

Doğan, İbrahim, Tarih 25-31 Ekim 2004 http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-14987-34-adanadaki-kuzey-afrika.html adresinden 01 Ekim 2013 tarihinde edinilmiştir.

http://africanhistory.about.com/od/mauritania/ adresinden 18 Ekim 2014 tarihinde edinilmiştir.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Tuaregler adresinden 23 Eylül 21014 tarihinde edinilmiştir.

http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/mayis/24/d02.html adresinden 25 Ekim 2014 tarihinde edinilmiştir.

Doğan, Mehmet (1996), *Büyük Türkçe Sözlük,* İz yayıncılık, İstanbul.

Kesilmiş, *Yayınlanmamış Tarih Notları*, Adana 2014.

Kütük, Abdurrahman (2004), *Kozanoğulları Tarihi,* Ekrem Matbaası, Adana.

……., İbrahim (2011), Kozan Sevdası, *Tarih-Klütür-Sanat ve Edebiyat Dergisi*, Sayı 12, s. 15-26, Adana.

Tamdoğan, Pekşen & Yiğenoğlu, Çetin (Trs), *Kozanca*, Yeksav Yayınları, Adana.

Tanrıkulu, Abdullah (2011), Kozan Sevdası, *Tarih-Klütür-Sanat ve Edebiyat Dergisi*, Sayı12, s.27-43, Adana.

Yüce, Çağrı Kürşat (2002), *Kozan'ın Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*, İsmat Matbaası, Ankara.

……., (2002), *Medeniyetler Şehri Kozan*, Adana Valiliği, Adana.

Yüce, Emin (2009), *Kozan Yöresi Ağıtları*, Ekrem Matbaası, Adana.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Mehmet YILMAZ

Doğum Yeri ve Tarihi : Kozan – 13.06.1976

Medeni Durumu : Evli

E-posta : ahmetmiselim@hotmail.com

EĞİTİM DURUMU

Yüksek Lisans : 2011-2014, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Lisans : 2004-2009, Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Adana.

Ortaöğrenim : 1990-1993, Atatürk Lisesi, Adana.

İlköğrenim : 1987-1990, Cumhuriyet Ortaokulu, Adana.

İŞ DENEYİMİ

2000-2002/2003-2005 : Sınıf Öğretmenliği, Van/Aksaray

2006-2009 : Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği (Müdür Yardımcılığı), Aksaray.

2010-2011 : Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği (Okul Müdürlüğü), Aksaray.

2012-2014 : Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, Kozan/Adana.

2014- : Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği İmam Hatip Lisesi Müdürlüğü, Kozan/Adana.

YABANCI DİL : İngilizce, Arapça

BİLGİSAYAR : Word, Excel, Power Point.